

9—13 februari.

Debatter m. m.

Lördagen den 9 februari.

Sid.

Interpellation av herr Lundqvist ang. skärgårdskommunikationerna under sommaren 1952	4
--	---

Tisdagen den 12 februari.

Interpellationer:

av herr Lindblom om utflyttningsförbud för underhållsskyldig familjeförsörjare	6
av herr Svärd ang. tjänsteförteckningskommitténs förhandlingar med tjänstemannaorganisationerna	6

Onsdagen den 13 februari.

Ang. ändrad remiss av motionen II: 462	8
Fraktbidrag för biltransport av sockerbetor m. m.	9
Justitieombudsmannens handläggning av visst ärende	11
Militieombudsmannens handläggning av vissa ärenden	18
Om vissa helgdagars firande på söndag	20

Samtliga avgjorda ärenden.

Onsdagen den 13 februari.

Konstitutionsutskottets memorial nr 3, i anledning av andra kammarens remiss av motion nr 462	8
Statsutskottets utlåtande nr 1, ang. utgifterna under första huvudtiteln (hov- och slottsstaterna)	8
— nr 14, ang. utgifter å tilläggsstat II: Slottsstaten	9
— nr 15, ang. utgifter å tilläggsstat II: Justitiedepartementet	9
— nr 18, ang. utgifter å tilläggsstat II: Socialdepartementet	9

	Sid.
Bevillningsutskottets betänkande nr 1, ang. fraktbidrag för transport av sockerbetor annorledes än med järnväg	9
Bankoutskottets utlåtande nr 3, ang. granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning	11
Första lagutskottets utlåtande nr 1, ang. granskning av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning	11
— nr 2, ang. granskning av militieombudsmannens ämbetsförvaltning	18
— nr 3, ang. fortsatt giltighet av lagen om återställande av viss från ockuperat land härrörande egendom m. m.	20
Andra lagutskottets utlåtande nr 4, ang. tiden för firandet av Marie bebådelsedag, midsommardagen och allhelgonadagen	20
Jordbruksutskottets utlåtande nr 2, ang. utgifter å tilläggsstat II: Jordbruksärenden	39
— nr 3, ang. befrielse i vissa fall från betalningsskyldighet till kronan	39
— nr 4, ang. befrielse från återbetalning av statsbidrag till Rotsjöns torrlägningsföretag	39

Lördagen den 9 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 2 eftermiddagen.

Föredrogs och hänvisades till utrikesutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 41, om godkännande av protokoll angående handelsutbytet mellan Sverige och Portugal m. m.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 44, angående anslag för budgetåret 1952/53 till lindring i mindre bemedlades kostnader för djursjukvård.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott nedannämnda motioner:

nr 367, av herr *Sundvik*,
nr 368, av herr *Sundvik*,
nr 369, av fru *Svenson* och herr *Nilsson*, *Bror*, samt
nr 370, av herr *Lodenius*,

alla i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 26 juni 1931 (nr 280) om erkända sjukkassor.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet nedannämnda motioner:

nr 371, av herr *Andersson*, *Lars*, och herr *Näslund*, samt
nr 372, av herr *Eskilsson* m. fl.,

båda i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till hushållningssällskapen för budgetåret 1952/53, m. m.

Föredrogs och bordlades ånyo konstitutionsutskottets memorial nr 3.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställ-

ningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1952/53 under första huvudtiteln, avseende anslagen till kungl. hov- och slottsstaterna;

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser kungl. slottsstaten;

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde; och

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde;

bevillningsutskottets betänkande nr 1, i anledning av väckt motion om frakttidrag i vissa fall för transport av sockerbeter annorledes än med järnväg;

bankoutskottets utlåtande nr 3, angående verkställd granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av verkställd granskning av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning;

nr 2, i anledning av verkställd granskning av militieombudsmannens ämbetsförvaltning; och

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 29 juni 1945 (nr 520) om återställande av viss från ockuperat land härrörande egendom m. m.;

andra lagutskottets utlåtande nr 4, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående tiden för firandet av Marie bebådelsedag, midsommardagen och allhelgonadagen, dels ock i ämnet väckta motioner; samt

Interpellation ang. skärgårdskommunikationerna under sommaren 1952.

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 2, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, såvitt propositionen avser jordbruksärenden;

nr 3, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse i vissa fall från betalningsskyldighet till kronan; och

nr 4, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse från återbetalning av statsbidrag, som utbetalats till Rotasjöns torrlägningsföretag av år 1937 i Kronobergs län, m. m.

Interpellation ang. skärgårdskommunikationerna under sommaren 1952.

Herr LUNDQVIST erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! I årets remissdebatt berörde jag bl. a. kommunikationerna inom Stockholms skärgård.

På samma gång jag uttalade sympatier för vissa delar av 1949 års skärgårds- trafikkommissions förslag fäste jag uppmärksamheten på att kommissionen synes ha tagit alltför lätt på många för såväl skärgårdsbefolkning som sommar- gäster vitala trafikproblem.

Inga närmare riktlinjer hade heller av kommissionen uppdragits för trafikbe- hovets tillgodoseende under den långa övergångstiden, innan dess förslag kunde helt genomföras.

Med hänsyn till hur allvarliga kon- sekvenserna skulle bli både för den bo- fasta öbefolkningen och för de många sommargästerna, om icke effektiva åt- gårdar i tid vidtoges för att redan till stundande sommar på ena eller andra sättet trygga tillfredsställande trafik- förbindelser, efterlyste jag ett uttalande från kommunikationsministerns sida, huru han personligen såg på denna hög- aktuella fråga. Tyvärr var statsrådet icke närvarande i kammaren vid detta till- fälle, och remissdebatten gick till ända

utan att något besked i frågan blev läm- nat från regeringsbänken.

På grund av de delvis starkt kritiska remissyttrandet över kommissionsförsla- get, som under den allra senaste tiden varit synliga i pressen, har en allt större ovisshet och oro för den närmaste ut- vecklingen gripit omkring sig bland så- väl den bofasta skärgårdsbefolkningen som bland de många stockholmare som i skärgården under några sommarvec- kor gärna söka välbehövlig rekreation och avkoppling.

Även om det skulle visa sig, att en så genomgripade omarbetning av det fram- lagda förslaget skulle erfordras, att för- slag till slutgiltig lösning icke kan för- reläggas detta års riksdag, vågar jag dock förutsätta, att åtminstone förslag till en tillfredsställande provisorisk ord- ning under alla förhållanden framlägges i år. Att så sker, är av vitalt intresse både för öbefolkningen och sommar- gästerna. Inför den ovisshet, som nu allmänt råder rörande frågans utveck- ling, synes det mig emellertid allt ange- lägnare, att så fort över huvud ske kan åtminstone något förberedande besked från regeringen lämnas rörande det ak- tuella läget och möjligheterna att till sommaren ordna nöjaktiga kommunika- tioner till olika delar av skärgården.

Jag anhåller därför att till herr stats- rådet och chefen för kommunikations- departementet få rikta följande fråga:

Är herr statsrådet i tillfälle att under den närmaste tiden lämna en redogö- relse för utsikterna för den stundade sommarens skärgårdskommunikationer?

På gjord proposition medgav kamma- ren, att ifrågasvarande spörsmål finge framställas.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2.06 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.

Tisdagen den 12 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 4 eftermiddagen.

Herr *Vougt* anmälde, att han den 9 i denna månad åter infunnit sig vid riksdagen.

Justerades protokollen för den 5 och den 6 innevarande månad.

Upplästes tre till kammaren inkomna ansökningar, vilka jämte därvid fogade läkarintyg voro så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Åberopande bilagda läkarintyg får jag anhålla om ledighet från riksdagsarbetet från och med den 11 till och med den 19 februari 1952.

Nybro den 11 februari 1952.

John Wiktor Jonsson.

Att riksdagsman *John Wiktor Jonsson*, Nybro, på grund av övre luftvägsinfektion är oförmögen att delta i riksdagsarbete tiden ¹¹/₂—¹⁹/₂ 1952 intygas på begäran.

Nybro den ¹¹/₂ 1952.

E. Wahlström.

Till riksdagens första kammare.

Med hänvisning till bilagda läkarintyg får jag härmed anhålla om ledighet från riksdagsarbetet från och med den 12 februari tills vidare.

Säter den 11 februari 1952.

Gustaf Snygg.

Att riksdagsman *Gustaf Snygg*, Säter, på grund av Bronchitis ac rec. c. Bronchiectasi, är i behov av sjukledighet fr. o. m. den ¹²/₂ 1952 intygas.

Säters sjukhus, Säter den ¹¹/₂ 1952.

Ake Hehrne,
leg. läkare.

Till riksdagens första kammare.

Under åberopande av bifogade läkarintyg får undertecknad härmed vördsamt anhålla om ledighet från riksdagsgöromålen från och med den 11 till och med den 16 innevarande februari.

Multrå den 11 februari 1952.

L. Tjällgren.

Att riksdagsman *Olov Leonard Tjällgren* på grund av akut lumbago (ryggbesvär) är oförmögen att delta i riksdagsarbetet under tiden ¹¹/₂—¹⁶/₂ 1952 intygas härmed.

Sollefteå den ¹¹/₂ 1952.

K. Boman,

lasarettsläkare.

De begärda ledigheterna beviljades, beträffande herr *Snygg* för den tid, den i åberopade läkarintyget omförmälda sjukdomen varade.

Anmäldes och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i kyrkomötesförordningen den 22 april 1949 (nr 174); och

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 16 § kyrkomötesförordningen den 22 april 1949 (nr 174).

Föredrogos och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 1, 14, 15 och 18, bevillningsutskottets betänkande nr 1, bankoutskottets utlåtande nr 3, första lagutskottets utlåtanden nr 1—3, andra lagutskottets utlåtande nr 4 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 2—4.

Anmäldes att till kammaren överlämnats Kungl. Maj:ts proposition nr 46,

Interpellation om utflyttningsförbud för underhållsskyldig familjeförsörjare. — Interpellation ang. tjänsteförteckningskommitténs förhandlingar med tjänstemannaorganisationerna.

med förslag till lag om ändring i civilförsvarslagen den 15 juli 1944 (nr 536).

Den kungl. propositionen blev nu föredragen och lagd på bordet.

Herr **PERSSON, OLA**, erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! På mina egna och mina medmotionärers vägnar får jag anmäla, att vi ej längre vidhålla yrkandet i vår motion I: 350, och anhålles att detta yttrande måtte delgivas vederbörande utskott.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter kammaren beslöt att ifrågavarande yttrande skulle överlämnas till bevillningsutskottet.

Interpellation om utflyttningsförbud för underhållsskyldig familjeförsörjare.

Ordet lämnades på begäran till herr **LINDBLOM**, som anförde: Enligt svensk lagstiftning föreligger utflyttningsförbud till annat land för person, som ådömts underhållsskyldighet för barn utom äktenskapet. Däremot synes intet sådant förbud gälla för make med barn, om äktenskap ingåtts och består.

Vi ha vidare en konvention av den 10 februari 1931 mellan Sverige, Danmark, Finland, Island och Norge angående in- och utdrivning av underhållsbidrag för person, som vistas i något av dessa länder och har ådömts underhållsbidrag. Någon sådan överenskommelse torde icke finnas vad gäller andra länder.

Enligt uppgifter i pressen har ett fall inträffat i Hallstahammar, där en familjeförsörjare utan vidare reser från hustrun och barnen utan att ens underrätta sin hustru om sin avresa. Detta fall har med rätta upprört sinnena. Man menar, att det är en brist i vår lagstiftning, då en utlänning kan bosätta sig här i landet, gifta sig och sätta ett antal barn till världen för att sedan, när han behagar, resa från alltsammans och övervältra

försörjningsplikten på det svenska samhället.

Det är uppenbart, att här tangeras ett förhållande där olika intressen göra sig gällande. Å ena sidan den fria omflyttningen länderna emellan och å den andra intresset av att icke en familjeförsörjare skall utan vidare få lämna hustru och barn utan annan försörjningsmöjlighet än den samhället kan giva.

Då det torde ha ett icke ringa intresse att få detta spörsmål och därmed sammanhängande frågor närmare belysta, tillåter jag mig hemställa om kammarens tillstånd att få till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet framställa följande interpellation:

1) Har statsrådet uppmärksammat det ovan relaterade fallet i Hallstahammar, då en utlänning avrest från landet och efterlämnat hustru och barn utan att sörja för deras utkomstmöjligheter?

2) Anser statsrådet att det kan och bör göras något för att skydda härvarandes försörjningsmöjligheter även i andra fall än vad 1917 års lag om utflyttningsförbud mot underhållsskyldig angiver?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Interpellation ang. tjänsteförteckningskommitténs förhandlingar med tjänstemannaorganisationerna.

Herr **SVÄRD** erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Den allmänna lönerogering för statstjänstemän, som genomfördes den 1 juli 1947, lämnade frågan om lönegradsplaceringarna öppen. I maj 1949 tillsattes en s. k. tjänsteförteckningskommitté med uppdrag att verkställa en översyn över dessa. I direktiven för kommittén anfördes bl. a. att anledning kunde finnas »att till övervägande upptaga frågan om lönegradsjämknings i syfte att ernå en närmare anpassning av lönerna i det statliga lönesystemet till marknadsnivån».

Enligt uppgift inkommo vederbörande

Interpellation ang. tjänsteförteckningskommitténs förhandlingar med tjänstemannaorganisationerna.

tjänstemannaorganisationer redan under förra hälften av år 1950 till kommittén med sina önskemål och synpunkter rörande lönegradsplaceringarna för tjänstemän, som i förevarande avseende kunna sägas intaga en nyckelställning. Några egentliga förhandlingar av den art som i utredningsdirektiven förutsattes mellan kommittén och organisationerna rörande de konkreta spörsmålen torde emellertid icke ha inletts förrän hösten 1951.

Dessa förhandlingar hava uppenbarligen icke lett till resultat, som av organisationerna kunnat godtagas, och som en följd därav hota nu stridsåtgärderna inom olika förvaltningsområden. Departementschefen synes i anledning av dessa överväga att icke under innevarande år förelägga riksdagen de förslag vartill de företagna utredningarna kunnat föranleda på de av stridsåtgärderna berörda områdena.

Främst hava läroverkslärarnas förhållanden fängslat den allmänna uppmärksamheten, men den uppkomna konflikten torde böra ses som en fråga om den kvalificerade arbetskraftens ersättning i mera vidsträckt bemärkelse. Att detta är en fråga av stor betydelse för hela samhällslivet torde vara odiskutabelt. Det är dessutom icke enbart en speciell lönefråga utan ett allmänt problem av stor räckvidd.

Dels under hänvisning till denna allmänna omständighet, dels under åberopande av långsamheten i den i detta sammanhang aktuella förhandlingsprocedu-

ren och av olika auktoritativa uttalanden från »arbetsgivaresidan», anhåller jag om kammarens tillstånd att få till statsrådet och chefen för civildepartementet rikta följande fråga:

Vill herr statsrådet inför kammaren lämna en redogörelse för sin allmänna syn på den kvalificerade arbetskraftens löneproblem och för orsakerna till att förhandlingarna med tjänstemannaorganisationerna kommit i det läge, varigenom möjligheterna för riksdagen att redan under vårsessionen taga ställning till frågan om betydande grupper statstjänstemäns lönegradsplaceringar äventyrats.

Det sålunda begärda tillståndet lämnades av kammaren.

Anmäldes och bordlades en av herr *Nilsson, Ernst Hjalmar*, under sammanträdet till herr talmannen avlämnad, av honom och herr *Näsström* undertecknad motion, nr 373, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 26 juni 1931 (nr 280) om erkända sjukkassor.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.11 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Onsdagen den 13 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 2 eftermiddagen.

Herr *Wahlund* anmälde, att han åter infunnit sig vid riksdagen.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 46, med förslag till lag om ändring i civilförsvarslagen den 15 juli 1944 (nr 536).

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott den av herr *Nilsson*, *Ernst Hjalmar*, och herr *Näsström* väckta motionen, nr 373, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 26 juni 1941 (nr 280) om erkända sjukkassor.

Ang. ändrad remiss av motionen II: 462.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets memorial nr 3, i anledning av andra kammarens remiss av motion nr 462 av herrar *Håstad* och *Hagberg* i Malmö om utredning av frågan om magistrats skiljande från rådhusrätt i avseende på magistratens statliga funktioner m. m.

Detta memorial lydte:

»Till konstitutionsutskottet har andra kammaren enligt protokollsutdrag för den 30 sistlidne januari månad hänvisat en därstädes av herrar *Håstad* och *Hagberg* i Malmö väckt motion, nr 462, vari hemställes, 'att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta utredning, eventuellt genom vidgade direktiv till kommunallagssakkunniga, därest så finnes lämpligt, angående magistrats skiljande från rådhusrätt i avseende på magistratens statliga funktioner och stä-

dernas särskilda rättigheter och skyldigheter i förhållandet till staten, samt om framläggande för riksdagen av det förslag, vartill utredningen kan föranleda'.

Enär det i motionen väckta förslaget enligt utskottets mening är av beskaffenhet att ej böra av konstitutionsutskottet handläggas, föranledes utskottet att till andra kammaren återlämna ifrågasvarande motion, vilket utskottet får för riksdagen anmäla.»

Herr **FÖRSTE VICE TALMANNEN**: Det ämne, som behandlas i motionen II: 462, är av den blandade natur, att någon tvekan kan uppkomma, till vilket utskott motionen i första hand bör hänvisas. Sannolikt torde den komma att behandlas av sammansatt konstitutions- och första lagutskott. Övervägande skäl synas mig tala för, att den av andra kammaren gjorda remissen till konstitutionsutskottet är formellt oantastlig och att följaktligen konstitutionsutskottets återlämnande av motionen varit opåkallat. Emellertid har jag inhämtat, att andra kammarens presidium är benäget att acceptera återlämnandet av motionen och föreslå dess remitterande till lagutskott. Vid sådant förhållande hemställer jag, att första kammaren måtte besluta att lägga memorialet till handlingarna med förklarande att motionen bör hänvisas till lagutskott.

Vad herr förste vice talmannen sålunda hemställt bifölles,

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1952/53 under första huvudtiteln, avseende anslagen till kungl. hov- och slottsstaterna;

Om fraktbidrag för biltransport av sockerbetor m. m.

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser kungl. slottsstaten;

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde; och

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

 Om fraktbidrag för biltransport av sockerbetor m. m.

Föredrogs ånyo bevilningsutskottets betänkande nr 1, i anledning av väckt motion om fraktbidrag i vissa fall för transport av sockerbetor annorledes än med järnväg.

I en inom riksdagen väckt, till bevilningsutskottet hänvisad motion, I: 17, av herr *Karl Persson* hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte vid kommande förhandlingar angående sockerbetsodlingen medverka till sådana bestämmelser, att betodlare, som bodde långt från järnvägsstation, erhöles fraktbidrag för bettransport till fabrik, även om han ej fraktade betorna med järnväg.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet av angivna orsaker hemställt, att motionen I: 17 av herr *Karl Persson* om fraktbidrag i vissa fall för transport av sockerbetor annorledes än med järnväg icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **PERSSON, KARL**: Herr talman! Jag vill först uttala ett tack till bevilningsutskottet för att det har behandlat motionen så välvilligt. Visserligen innebär utlåtandet formellt ett avstyrkande,

men i realiteten är ju motionen tillstyrkt på grund av vad utskottet har skrivit i motiveringen.

Anledningen till att jag har tagit upp frågan om fraktbidrag till bettransporter annorledes än med järnväg är, att jag tycker att det har tagit alldeles för lång tid, innan de olika framstötter, som gjorts både inom och utom riksdagen i denna fråga, ha givit något resultat. Redan år 1947 förde jag denna fråga på tal i riksdagen genom en interpellation till dåvarande jordbruksministern, statsrådet *Sträng*. Även han var principiellt positivt inställd till saken, men förklarade helt naturligt att det var en förhandlingsfråga, liksom statsrådet *Norup* nu har gjort.

Sedan år 1947 har frågan varit föremål för överläggningar nästan varje år vid *Karpalunds betodlarförenings* årsstämma, och där har även den av mig föreslagna anordningen tillstyrkts, och förslag därom har ingivits till betodlarnas centralförening. Men det har inte givit något resultat. Jag vet inte riktigt i vad mån denna fråga har varit före vid de normala betförhandlingarna. Jag tror inte att frågan är så svårlost, att man inte under alla dessa år skulle ha kunnat komma till ett resultat, om den goda viljan hade funnits i tillräckligt hög grad på olika håll. Jag är emellertid underrättad om att frågan är föremål för förhandlingar i år och jag hoppas att dessa förhandlingar skola leda till resultat. Om interpellationen i höstas och min motion här ha bidragit till att frågan blir löst i år, är jag nöjd med det resultatet, trots att utskottet formellt har avstyrkt motionen.

Jag tror, att vi inte böra göra denna fråga mer invecklad än den i verkligheten är. Enligt odlingskontraktet mellan sockerbruket och betodlarna skola fraktkostnaderna, när betorna transporteras med järnväg, fördelas på det sättet att om järnvägsfrakten t. ex. är 40 öre per 100 kg sockerbetor, skall odlaren betala endast 9 öre och sockerbruket 31 öre. Om fraktkostnaden med järnväg är t. ex. 50 öre, skall odlaren betala 10 öre och sockerbruket 40 öre. Men om odlaren in-

Om fraktbidrag för biltransport av sockerbeter m. m.

te har en järnvägsstation inom räckhåll, utan måste anlita lastbil eller traktortåg för bettransporten direkt till fabriken, får han intet fraktbidrag alls, trots att fraktkostnaden kanske är drygare än den totala fraktkostnaden för dem som kunna leverera betorna med järnväg. Jag tror att frågan smidigt kunde lösas på det sättet att odlaren helt enkelt får den fraktersättning, som hade förekommit, om han använt järnvägstransport från sin närmaste järnvägsstation, ehuru han begagnat annat transportmedel, t. ex. lastbil eller traktortåg.

I motionen har jag föreslagit att endast de odlare, som bo långt från järnvägsstation, skulle få lov att tillgodoräkna sig fraktbidrag för transport med lastbil eller liknande. Detta har jag gjort för att det inte skall uppstå organisationssvårigheter för fabriken genom att även de, som bo i närheten av eller alldeles intill en järnvägsstation, stimulerades att anlita biltransport, vilket ju lätt kunde åstadkomma en anhopning på mottagningsställena för landsvägstransporter. Det är därför jag föreslagit att endast de odlare, som bo på ett visst avstånd från järnvägsstation, skulle ha rätt till fraktbidrag för bettransport annorledes än med järnväg. Hur långt från järnvägsstationen en odlare skall bo för att få denna rättighet, anser jag att man får förhandla om.

Frågan kanske anses vara endast av lokalt intresse för betodlingsdistrikten, men så är faktiskt inte förhållandet. När betodling förekommer på 54 000 hektar och vi för att fylla det svenska folkhushållets behov av socker behövde odla betor på inte mindre än 65 000 hektar, således på ytterligare 10 000 å 11 000 hektar, är det klart att frågan har betydelse för hela det svenska folkhushållet. När det samtidigt föreligger överproduktion på andra odlingsområden, så förstå vi ju att detta är en fråga, som berör inte bara betodlarna, utan faktiskt hela vårt folk. Jag tror ju inte att sockerbetsodlingen omedelbart kunde ökas med 11 000 hektar, ty det tar någon tid innan odlingsteknik och gödslingsteknik bli allmänt kända på de nya

odlingsområdena, men med tiden skulle odlingen säkerligen ökas inte så obetydligt genom en sådan åtgärd som jag här har föreslagit.

En annan fördel är att vi i så fall skulle kunna utnyttja den arbetskraftsreserv, som faktiskt finns i synnerhet i småbrukarbygderna i sådana trakter, som knappast kunna utnyttja den nuvarande fraktersättningen. Om vi kunde åstadkomma den produktionsomläggningen — och vi äro ju alla överens om att den behövs — att en del jordbrukare, som inte tidigare odlat sockerbeter, överginge till sådan odling och i stället minskade sin produktion på sådana områden, där det är överproduktion, så vore detta givetvis till mycket stor fördel icke blott för jordbrukarna, utan, såsom jag tidigare sagt, också för hela vårt folkhushåll. Samtidigt gäve man de gamla odlare, som på grund av att deras jordbruk har ogynnsamt läge tidigare ha fått betala inte bara hela frakten, utan i många fall en högre frakt än totalfrakten för de odlare, som få bidrag till den större delen av järnvägsfrakten, stöd och större rättvisa.

Dessutom skulle vi följa med i utvecklingen även på ett annat sätt: vi kunde nämligen i viss mån rationalisera transporter genom att inbespara omlastning i många fall, och vi kunde kapa de allra värsta topparna i järnvägstransporterna just under betkampanjen, då, som vi veta, järnvägarna ha mycket stora svårigheter, i synnerhet därför att järnvägsvagnarna inte räcka till. Transportmöjligheterna äro faktiskt beroende av hur många järnvägsvagnar som stå till förfogande vid varje tidpunkt. Jag vet att det har hänt att järnvägarna inte ha kunnat utföra de transporter, som varit påfordrade under dessa höstmånader, därför att det varit så ont om järnvägsvagnar.

Jag har, herr talman, velat anföra dessa synpunkter på frågan. Jag får möjligen anledning att återkomma till den när propositionen om betodlingen behandlas. Jag har nu intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Ang. justitieombudsmannens handläggning av visst ärende.

Herr SJÖDAHL: Herr talman! Det var en passus i föregående talares yttrande som uppkallade mig, nämligen då han sade, att hans motion visserligen inte bifallits av utskottet men bara blivit formellt avstyrkt. Den är *reellt* avstyrkt.

När interpellation riktades till jordbruksministern den 11 december förra året, sade jordbruksministern att han förutsatte att denna detaljfråga skulle tas upp vid de kommande sockerförhandlingarna. Denna motion väcktes en kort tid, innan förhandlingarna togs upp. När den behandlades av utskottet, hade förhandlingarna påbörjats. När utskottet skrev sitt yttrande, pågingo de för fullt. Att under sådana omständigheter, mitt under pågående förhandlingar, komma med direktiv i en detaljfråga ansåg utskottet icke lämpligt.

Denna fråga är sålunda under behandling. Därför har utskottet betraktat motionen som fullständigt onödig.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr PERSSON, KARL: Utskottet har skrivit: »Utskottet vill för sin del avsluta sig till de principiella synpunkter, som av chefen för jordbruksdepartementet anförts på den föreliggande frågan. Det vore enligt utskottets mening av stort värde om den inhemska sockerbetsodlingen kunde ökas.»

Denna skrivning av utskottet tycker jag är så pass välvillig, att det gav mig anledning att fälla det yttrande jag fällde.

Herr SJÖDAHL: Herr talman! Om herr Persson är nöjd med att vi ha skrivit, att vi ytterst gärna se att sockerbetsodlingen tar sådan omfattning att vi slippa import, så kan utskottet också vara nöjt med herr Persson i detta avseende. Men det var inte den saken motionen gällde. Den gällde bara fraktbidrag för betransport till fabrik då betorna inte fraktas med järnväg. Det är den detaljen som utskottet vägrat att yttra sig om, men vi ha liksom jordbruksministern förutsatt, att den över-

väges under förhandlingarna. Detta är en förhandlingsfråga, herr Persson, och icke en riksdagsfråga. Det har herr Persson tydligen inte klart för sig.

Herr PERSSON, KARL: I motiveringen till motionen står faktiskt att det inte bara gäller fraktbidrag utan också att med hjälp av dessa fraktbidrag få sockerbetsodlingen utökad till nya odlingsområden, där det finns tillräcklig arbetskraftsreserv.

Herr SJÖDAHL: Jag vill bara uttrycka min och utskottets tillfredsställelse med att det fanns *något* förnuftigt i herr Perssons motion.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande betänkande hemställt.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 3, angående verkställd granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. justitieombudsmannens handläggning av visst ärende.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 1, i anledning av verkställd granskning av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning.

I detta utlåtande hade utskottet anmält, att vid den granskning av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning, som utskottet grundlagsenligt förehaft, någon anledning till anmärkning icke förekommit.

Herr HOLMBÄCK: Herr talman! Det är icke min avsikt att rikta någon anmärkning mot det sätt, på vilket justitieombudsmannen förvaltat sitt ämbete, och jag kommer därför icke att framställa någon invändning mot bifall till det yrkande, i vilket första lagutskottets utlåtande utmynnar. Ett av de ärenden, vilka justitieombudsmannen behandlar i sin ämbetsberättelse, rör emellertid rek-

Ang. justitieombudsmannens handläggning av visst ärende.

torsämbetet vid Uppsala universitet, och jag har kännedom om det även något mera än genom läsningen av ämbetsberättelsen. Ett studium av ärendet har kommit mig att tvivla på att det arbets sätt, vilket justitieombudsmannaämbetet tillämpar, i alla hänseenden är det bästa. Det är denna fråga jag genom mitt anförande vill ställa under debatt.

Jag vill redan nu meddela att jag på ett tidigt stadium av granskningsarbetet i första lagutskottet av justitieombudsmannens ämbetsberättelse meddelat utskottets sekreterare, att jag eventuellt ämnade yttra några ord om det ämne som jag strax kommer att taga upp och även vilka synpunkter jag lägger på det. Om jag icke är fel underrättad, kommer även en representant för utskottet att yttra sig efter mig.

Det referat av vad som förekommit, som jag ger i det följande, är i huvudsak grundat på justitieombudsmannens ämbetsberättelse. I ett par punkter skall jag emellertid använda uppgifter direkt ur akten eller ur vad jag själv vid sidan av denna erfarit om ärendet. Referatet i justitieombudsmannens ämbetsberättelse har jag naturligtvis icke granskat i detalj men utgår givetvis från att det är riktigt. Den fotostatkopia, som jag ämnar tala om i det följande, har emellertid intagits i berättelsen med felaktigt namn på den person, som skrivit under den skrivelse som fotostaterats, och den mening, som finnes i ämbetsberättelsen s. 146 rad 25 och följande, ger icke något begripligt innehåll i den oratio obliqua-form som används. Meningen refererar en skrivelse från rektorn vid universitetet. Man träffar sakinnehållet i hans framställning bättre om man i justitieombudsmannens berättelse stryker fr. o. m. orden »att det kunde» t. o. m. orden »varit medveten om».

Enligt universitetsstatuterna finnes vid varje fakultet en undervisningsnämnd för undervisningens planmässiga ordnande m. m. Den skall minst en gång årligen sammanträda med ombud för studenterna för överläggningar. I början av år 1949 gällde det intagande av utländska medicine studerande. På en cirkulärför-

frågan från medicinska fakultetens notarie översände en av fakultetens professorer en handling i vilken han angav den omfattning vari utländska studenter kunde mottagas på hans institution, men även att studerande av visst ursprung icke vore önskvärda. Skrivelsen var ställd till medicinska fakultetens undervisningsnämnd.

Vid nämndens sammanträde föredrogs skrivelsen utan att denna sistnämnda passus lästes upp, men skrivelsen utlånades sedermera till en av studentrepresentanterna som tog en fotostatkopia av den. Protokoll fördes icke vid sammanträdet. Vid det sammanträde inom själva fakulteten, som sedermera följde, var professorn själv närvarande, och i protokollet angavs blott att han sade sig kunna taga emot en utländsk studerande, vilket innebar en annan norm än som angivits i skrivelsen. Skrivelsen föredrogs givetvis icke, och den har över huvud aldrig föredragits i fakulteten eller upptagits i något protokoll. Fakultetsnotarien hade den länge å sitt arbetsrum men rensade så småningom ut den bland ett antal andra handlingar, som han icke ansåg behöva bevaras. Han förstörde den emellertid icke.

Ett år senare begärde man från studenthåll först hos notarien och därefter hos universitetets rektor att utfå handlingen. Man hade den visserligen i fotostatkopia, men man ville publicera den och ansåg sig tydligen icke kunna göra detta utan att den vore en allmän handling. Åtskilliga samtal ägde rum, vilka jag icke torde behöva referera i annan mån än att under samtalen fotostatkopian upplästes för och även uppvisades för universitetets rektor. Till slut erhöll den student, som sedermera klagade hos justitieombudsmannen, av universitetets rektor först ett muntligt meddelande att skrivelsen icke omhändertagits och därefter skriftligt svar att handlingen icke finnes förvarad bland universitetets handlingar. Studenten i fråga har uppgivit att han fattat det muntliga svaret så, att handlingen icke omhändertagits för förvaring enligt 2 kap. 4 § tryckfrihetsförordningen, vilken uppfattning

Ang. justitieombudsmannens handläggning av visst ärende.

universitetets rektor sedermera bestyrkt som den riktiga.

Efter att ha fått det skriftliga svaret anhöll den student, som jag nyss syftade på, hos justitieombudsmannen om utredning i saken. Det var tydligen två problem, som justitieombudsmannen därigenom ombads att lösa: det ena, om handlingen var allmän, och det andra, om handlingen numera kunde finnas respektive om den vore förstörd. Lösningen på det sista problemet är tydligen av intresse blott om man anser handlingen vara allmän. Och icke ens under denna förutsättning var frågan, var handlingen förvarades eller om den vore förstörd, av större betydelse. Fotostatkopian fanns ju, som möjliggjorde att skrivelsen kunde i trogen reproduktion intagas i universitetets handlingar, om skrivelsen skulle anses såsom allmän. I sakligt hänseende hade givetvis notarien rätt i sitt omdöme, då han rensende ut skrivelsen, att handlingen icke hade någon betydelse för den framtida kännedomen om ärendets behandling. Dess enda betydelse, efter vad jag kan finna, låg däri, att den visar att den person, som hade avgivit skrivelsen år 1949, haft en uppfattning i en rasfråga, vilken säkerligen icke någon av denna kammars ledamöter skulle gilla.

Justitieombudsmannen har gjort en utredning av den första frågan — om handlingen var allmän — och kommit till det resultatet att så var förhållandet. Jag skall icke på denna punkt jäva hans omdöme. Möjligen skulle det kunna sägas, att eftersom handlingen hade inlämnats år 1949, borde man ha tagit den gamla tryckfrihetsförordningen, som gällde t. o. m. den 1 januari 1950, som underlag för diskussionen och icke den nya. Jag skall dock, som sagt, inte ifrågasätta riktigheten av det resultat som justitieombudsmannen kom till på denna punkt. Jag skall i stället något syssla med det sätt på vilket man sökte lösa den andra frågan — var skrivelsen fanns eller om den var förstörd.

Det borde redan från början stått klart att anledningen till att fakultetsnotarien icke lagt in skrivelsen bland universite-

tets acta var, att han icke ansett att den var allmän och att det icke funnits någon skyldighet för honom att göra den till allmän genom att lägga in den bland universitetets acta.

Den utredning, som sedermera följde, visade att skrivelsen faktiskt funnits hos notarien vid det tillfälle, då den efterfrågades från studenthåll, att detta även var fullt klart för både notarien och, då det skriftliga svaret avgavs, även för universitetets rektor, att när man därför svarat, att handlingen icke funnes bland universitetets handlingar, man avsett att ange att den icke var omhändertagen för förvaring som i 2 kap. 4 § tryckfrihetsförordningen sågs och att handlingen sedermera förkommit — på sätt man icke lyckats utröna, men troligen genom att fakultetsnotarien förlagt den. I fråga om det väsentliga — nämligen beträffande motivet till att skrivelsen icke av fakultetsnotarien lades in bland universitetets acta — kom man givetvis icke längre än till nyss angivna självklara konstaterande.

Men — och nu kommer jag fram till själva saken — denna utredning tog 14 månader. Den föranledde ett flertal remisser. Nio månader efter det att ärendet anhängiggjorts hos justitieombudsmannen och sedan den student, som klagat hos justitieombudsmannen, i skrivelse till denne sagt att han ej ville yttra sig vidare, då alla relevanta fakta voro klarlagda, tog utredningen den formen, att justitieombudsmannen lät anställa polisförhör i Uppsala för att utröna de faktiska upplysningar, som fakultetsnotarien givit universitetets rektor om de närmare omständigheterna om handlingens förvarande och försvinnande.

Och ändock förde utredningen fel, trots denna tidsutdräkt, de många remisserna och polisens utredning. Vid ett tillfälle, sedan ärendet hade varit anhängigt 13 månader hos justitieombudsmannen, var universitetets rektor i Stockholm. Han hade då en stund till sin disposition och beslöt att gå upp till justitieombudsmannens expedition för att höra efter, varför ärendet icke var

Ang. justitieombudsmannens handläggning av visst ärende.

avgjort. Tryckfrihetsförordningens 2 kap. 13 § säger ju att mål eller ärende angående utlämnande av allmän handling alltid skall behandlas skyndsamt. Man refererade då på justitieombudsmannaexpeditionen delar av konceptet till ett ännu icke fattat beslut. Detta koncept finnes givetvis icke i justitieombudsmannens berättelse, men det är av avgörande vikt för kännedomen om händelseförloppet. Universitetets rektor fann genast att i konceptet fanns ett fel, innebärande att fakultetsnotarien ställdes i en ogynnsam dager. Konceptet utgick från att notarien hade förteget för rektorn att han faktiskt hade handlingen kvar, om också ej i universitetets handlingar. Först genom detta besök fick rektorn över huvud taget kännedom om att den omständigheten, huruvida notarien omtalat eller icke omtalat detta förhållande, ansågs hava betydelse för justitieombudsmannens bedömning. Rektor påpekade att han, då det skriftliga beskedet till klaganden lämnades, ägt kännedom om att handlingen fortfarande funnes kvar. Han fick därefter ärendet på förnyad remiss med muntligt uppdrag att yttra sig beträffande tre särskilda punkter. Han klarlade situationen, och justitieombudsmannen kunde avgiva sitt omdöme på grundval av ett material, som angav det faktiska händelseförloppet i samtliga de punkter som justitieombudsmannen ansåg vara av betydelse. Det var alltså först genom ingripande från rektor själv som saken lades till rätta.

Vad är nu anledningen till att ärendet tog denna tid och trots alla remisser hotade att komma på sned? Anledningen är, enligt min uppfattning, att justitieombudsmannen, säkert i enlighet med hundraårig praxis, tillämpar ett skriftligt förfarande. Ett personligt samtal mellan justitieombudsmannen, klaganden, rektor och fakultetsnotarien samt eventuellt medicinska fakultetens dekanus, i Stockholm eller Uppsala, torde på en timme kunnat klarlägga samtliga de fakta, som justitieombudsmannen ansåg vara av betydelse. Skulle därefter, vid den bearbetning i juridiskt

hänseende, som ärendet erfordrade från justitieombudsmannens sida, något ytterligare faktum ha behövt konstateras, torde ett enkelt telefonsamtal till Uppsala ha varit tillräckligt. Man hade sluppit alla remisserna, som givetvis erfordrat betydande tid att besvara, polisförhöret och tidsutdräkten. Man hade icke behövt skapa en akt på cirka 120 sidor. Det hela hade förlöpt så mycket bättre och snabbare, bland annat även därför att de personer, vilkas yttrande man ville inhämta genom remisserna, genast hade fått noggrant reda på vad man ville att de i själva verket skulle yttra sig över. Och man hade kunnat uppfylla kravet i 2 kap. 13 § tryckfrihetsförordningen om ett snabbt förfarande.

Därmed är jag framme vid vad jag vill ställa under diskussion genom detta inlägg. För tio år sedan, genom 1942 års rättegångsbalk, införde vi här i landet det muntliga rättegångsförfarandet. Det gamla skriftliga förfarandet fick vika för ett förfarande, grundat på moderna principer. Varför skall icke ett muntligt förfarande kunna införas också hos riksdagens egen ombudsman, till gagn för ärendenas snabba och säkra avgörande? Jag har det intrycket, herr talman, att det utpräglat skriftliga förfarandet i ett ärende som det föreliggande har vissa byråkratiska avigsidor, som man naturligen minst av allt vill finna i förfarandet hos en ämbetsman av den typ som justitieombudsmannen representerar.

Herr CASSEL: Herr talman! Herr Holmbäck synes anse att JO har förfarit mindre lämpligt i två avseenden. Det ena är att JO skulle ha legat på frågan för lång tid, innan den slutligen avgjordes. Det andra är att han skulle ha gått onödigt bryskt fram genom att anlita polismästaren i Uppsala för förhör med universitetets rektor och med medicinska fakultetens notarie.

Första lagutskottet, som har haft att granska JO:s ämbetsberättelse har med största möjliga noggrannhet sökt sätta sig in i den fråga, som det här gäller, men har därvid icke kunna finna att

Ang. justitieombudsmannens handläggning av visst ärende.

JO:s förfarande rättvisligen kan eller bör föranleda någon erinran från utskottets sida. Jag vill i det följande något gå in på vad som förevarit i ärendet. Herr Holmbäck har redan gjort det, men vi ha kanske sett på frågan ur något olika synpunkter. För att inte ta kammarens tid för länge i anspråk hoppar jag avsiktligt över en del detaljer och även den rättsligt sett svåra frågan huruvida den handling det här gäller var till sin karaktär allmän eller icke.

Det finns, såsom herr Holmbäck nämnde, vid medicinska fakulteten i Uppsala i enlighet med universitetets statuter en undervisningsnämnd med representanter för universitetets lärare och studenter. På våren 1949 skulle denna nämnd dryfta spörsmålet om de utländska studenternas möjligheter att delta i vissa medicinska kurser. Till den ändan gjordes en rundfråga till en rad professorer, bland dem Ask-Upmark. Upmark svarade den 21 februari 1949. Hans svar innehöll bl. a. följande sats: »Direkt icke önskvärda äro individer av slaviskt ursprung, således ryska, tjeckiska, polska eller serbiska individer.»

Fil. lic. Lars Boman önskade publicera denna skrivelse i studenttidningen Ergo och begärde därför hos medicinska fakultetens notarie, Kihlgren, den 23 januari 1950 att få ta del av handlingen. Han fick då till svar att handlingen icke intagits i fakultetens protokoll och att den enligt Kihlgrens mening icke var att anse som offentlig handling. Boman bad då om ett samtal med universitetets rektor, och den 25 januari 1950 fick han från rektorn ett skriftligt svar, där det angives, att »någon sådan skrivelse från professor Ask-Upmark icke finns förvarad bland universitetets handlingar».

Boman klagade den 27 januari 1950 hos JO, som hörde bl. a. professor Berg och notarie Kihlgren. Kihlgren förklarade, att han inte ansett, att de uppgifter som kommit in till undervisningsnämnden från universitetslärarna som svar på nämndens rundfråga — bland dem Ask-Upmarks — varit allmänna

handlingar, och eftersom de inte voro allmänna handlingar enligt Kihlgrens mening, hade han inte ansett att de behövde överlämnas för framtida förvaring i universitetets arkiv.

Professor Berg svarade att han fann Kihlgrens förfarande att icke för förvaring omhändertata handlingarna fullt motiverat och i överensstämmelse med de vid universitetet tillämpade normerna.

Varken Kihlgren eller Berg angav i sina förklaringar, som kommo in till JO den 20 februari 1950, huruvida Ask-Upmarks skrivelse den 25 januari 1950, alltså den dag då Berg svarade Boman, visserligen icke formellt »förvarades» bland universitetets handlingar, men dock i realiteten fanns hos Kihlgren eller var eljest tillgänglig.

Enligt min mening är det naturligt att JO, sedan han fått dessa förklaringar, måste ställa sig bl. a. tre frågor. Den första är: Fanns Ask-Upmarks yttrande de facto tillgängligt hos Kihlgren eller eljest, när Bomans begäran att få ta del av det avlogs den 25 januari 1950? Den andra frågan är: Om skrivelsen den 25 januari 1950 fanns tillgänglig, visste professor Berg om detta förhållande, när han svarade Boman, att skrivelsen icke förvarades bland universitetets handlingar? För det tredje måste JO fråga sig: Var finns yttrandet av Ask-Upmark nu?

JO skrev redan nästa dag, den 21 februari, till Kihlgren och frågade honom direkt: Var förvaras »nu» Ask-Upmarks yttrande? På den frågan fick JO omgående svar, att Kihlgren sökt överallt men inte lyckats finna handlingen.

Den 18 mars 1950 kom klaganden, licentiat Boman, in med påminnelse och upplyste då, att handlingen i själva verket fanns vid den tidpunkt, då han begärde avskrift därav hos universitetsrektorn och fått avslag på sin framställning.

Den 3 juni 1950 kom en skrift från Kihlgren till fakultetens dekanus in till JO, där Kihlgren omtalade, att den Ask-Upmarkska handlingen fanns i hans portfölj den 31 januari 1950 kl. 3 e. m. men att den hade försvunnit därifrån på obe-

Ang. justitieombudsmannens handläggning av visst ärende.

kant sätt, när han den 23 februari 1950 kl. 6 e. m. ånyo skulle leta fram den. Den första av de förut nämnda tre frågorna var därmed besvarad. Handlingen fanns de facto hos Kihlgren, när Boman frågade efter den och när Boman fick rektorns svar, att den »icke förvarades bland universitetets handlingar». Den fanns också tillgänglig hos Kihlgren den dag, då remissen från JO med begäran om yttrande den 31 januari 1950 inkom till rektorsämbetet.

Huruvida Berg varit underkunnig om förhållandet stod emellertid fortfarande oklart för JO liksom också huru handlingen, som ju bedömdes vara av viss betydelse för ärendets prövning, försvunnit medan handläggningen inför JO pågick. Berg inkom den 5 juli 1950 med förnyat yttrande, där han underströk att han i sin skrivelse den 25 januari 1950 uteslutande fäst avseende vid *sättet* för skrivelsens förvaring, däremot icke vid frågan huruvida den verkligen fanns tillgänglig eller ej. Icke heller i denna förklaringskrivelse talar Berg om, huruvida han den 25 januari 1950 visste om att Kihlgren hade skrivelsen eller ej.

För att få en tillförlitlig utredning om vad som hade förekommit i saken, anmodade JO polismästaren i Uppsala att göra undersökning i ärendet. Kihlgren hördes av vederbörande kommissarie och Berg av polismästaren personligen. Kihlgren kunde inte lämna någon upplysning om när och hur Ask-Upmarks yttrande försvunnit; möjligen kunde han av misstag ha råkat kasta bort handlingen tillsammans med några tidningar, som han haft liggande i portföljen. Professor Berg förklarade inför polismästaren att han erhållit besked av Kihlgren, som inneburit att handlingen icke varit offentlig, enär den icke intagits i protokollet eller eljest omhändertagits för arkivering. Berg hade därför ej ansett sig ha anledning att närmare tillfråga Kihlgren, huruvida handlingen fanns i behåll, eller söka utröna var den fanns.

Ej heller genom polisförhöret bereddes någon klarhet i frågan huruvida Berg den 25 januari 1950 vetat om att

handlingen faktiskt fanns tillgänglig. Förhørsprotokollet kom in till JO den 11 december 1950. Man ansåg då på JO-expeditionen att ärendet var färdigt för prövning. Jag vill, eftersom herr Holmbäck nämnde det, vitsorda att man på JO-expeditionen i det ögonblicket tycktes ha en viss misstanke mot Kihlgren om att han icke hållit sin rektor underrettad om det verkliga förhållandet på det sätt som borde ha skett. Emellertid kom Berg, såsom herr Holmbäck redan talat om, på ett personligt besök på JO:s expedition för att höra hur ärendet låg till. Han träffade där byråchefen Stenlund och överlade med honom om ärendet. Först då — det var den 20 februari 1951, tretton månader efter det att ärendet inkommit — fick JO-ämbetet klarhet om att Berg, när han den 25 januari svarat Boman att yttrandet icke fanns i förvar hos universitetet, varit fullt underkunnig om att Kihlgren då hade handlingen bland sina papper. Därmed var det klarlagt att Kihlgren icke undanhållit Berg någon upplysning.

I anledning av detta besök bereddes professor Berg tillfälle att inkomma med förnyat yttrande i saken. Ett sådant yttrande kom också in den 27 i samma månad. Den 31 mars avgjordes ärendet av JO genom en ämbetsskrivelse till rektorsämbetet.

Såvitt utskottet har kunnat finna beror både den långa tid som ärendet tagit och JO:s åtgärd att anlita polismästaren i Uppsala för utredning uteslutande på det förhållandet att professor Berg och notarie Kihlgren utgått ifrån att Ask-Upmarks yttrande icke utgjorde allmän handling och att frågan, huruvida handlingen de facto fanns, följaktligen saknade betydelse. Hade Berg och Kihlgren, som naturligt varit, genast givit JO en uttömmande förklaring, är det klart att ärendet hade kunnat avgöras mycket snabbare, och det hade icke blivit aktuellt för JO att begära polisutredning.

Herr talman! Eftersom professor Berg och notarie Kihlgren sålunda genom egna åtgöranden synas ha orsakat både tidsutdräkten och polisutredningen, kan

Ang. justitieombudsmannens handläggning av visst ärend.

det enligt utskottets mening icke finnas skäl till anmärkning mot JO:s handläggning av ärendet.

Huruvida en muntlig förhandling inför JO kan anses lämplig eller inte, är jag inte beredd att på stående fot uttala mig om. Det kanske finns många aspekter på det problemet, men att man icke bör göra såsom professor Holmbäck nyss nämnde, alltså att genom ett enkelt telefonsamtal till Uppsala inhämta vissa upplysningar, finner jag uppenbart. Jag vill erinra om att JO någon gång på 1930-talet under hand fick påpekande från dåvarande ordföranden i första lagutskottet att låta bli att infordra yttranden per telefon.

Herr HOLMBÄCK: Herr talman! Jag konstaterar att de faktiska upplysningar, som herr Cassel här lämnade, äro riktiga. De stämma helt med de uppgifter, som jag har anfört. Herr Cassel lade mycket stor vikt vid att professor Berg inte tidigare upplyst om att han ägde kännedom om att handlingen fanns. Det var därför att han icke visste att det var detta som justitieombudsmannen ville ha reda på. Det är så mycket tydligare, som icke ens polisen, som naturligtvis måste ha varit informerad om vad det egentligen gällde att få fram, kunde skapa klarhet på denna punkt. Men professor Berg gjorde det ögonblickligen, när han fick reda på att det var denna punkt som spelade huvudrollen vid justitieombudsmannens bedömande.

Men alldeles oavsett detaljerna i denna fråga är det en sak som herr Cassel endast mycket litet brytt sig om att ta upp och som var kärnpunkten i min framställning. Jag har för min del inte framställt någon anmärkning mot justitieombudsmannen, men jag har sagt att denna sak genom ett muntligt förfarande kunde ha klarats upp på en timme eller någonting i den stilen i stället för att, som nu blivit fallet, fordra 14 månader, 120 trycksidor, en polisutredning och ett flertal remisser. Det yttrandet står jag för, herr talman.

Herr HERLITZ: Herr talman! Jag kan på intet vis yttra mig om själva det ärendet som här dragits upp. Herr Holmbäck har ju redogjort för det endast såsom bakgrund till en allmän grundsats, som han velat hävda, och det är endast i fråga om den grundsatsen jag vill yttra mig. Jag har begärt ordet för att oförbehållsamt ansluta mig till den grundsyn herr Holmbäck givit uttryck åt.

Det är onekligen kännetecknande för hela förfarandet hos våra förvaltningsmyndigheter, att man i alltför stor utsträckning begagnar sig av ett tungt skriftligt förfarande i fall, där muntliga upplysningar skulle kunna ge mycket snabbare, säkrare och mera klarläggande resultat. Jag tillåter mig erinra om att då riksdagen för jämnt tio år sedan begärde en utredning angående förvaltningsförfarandet — som sedan anförtroddes åt mig — första lagutskottet alldeles särskilt framhöll att vid den borde uppmärksammas möjligheten att ge det muntliga tillvägagångssättet större insteg i förvaltningsförfarandet. Saken har alltså denna större bakgrund, som jag velat rulla upp.

Jag vill inte uttala någon bestämd mening om i vad mån justitieombudsmannen har möjlighet att förfara på det sätt man här kunde önska. Jag tillåter mig att i det sammanhanget återropa den upplysning herr Cassel gav, att justitieombudsmannen ådrog sig en reprimand från utskottshåll, då han vid ett tillfälle för några år sedan tillämpade muntligt förfarande. Och jag vill yttermera hänvisa till att om man slår upp justitieombudsmannens instruktion, finner man att den närmast pekar på att han skall verkställa sina utredningar genom att infordra skriftliga förklaringar. Där finns exempelvis ingenting som talar i den riktningen, att JO skulle kunna ålägga enskilda personer att infinna sig hos honom för att lämna upplysningar.

Jag vill sålunda ifrågasätta, huruvida inte den lagliga grunden för ett sådant förfarande, som vi här kunna önska, tills vidare är åtminstone något osäker. Det ger mig emellertid anledning att uttala det önskemålet, att frågan om en even-

Ang. militieombudsmannens handläggning av vissa ärenden.

tueellt erforderlig jämkning i justitieombudsmannens instruktion i sinom tid måtte tagas under övervägande.

Herr CASSEL: Herr talman! Jag ansluter mig gärna till den av professor Holmbäck och professor Herlitz framförda synpunkten, att man kanske bör studera justitieombudsmannens instruktion för att eventuellt få in ett drag av muntlighet i den process, som skall äga rum inför honom. Men den frågan kan naturligtvis inte besvaras utan närmare begrundan.

Vad jag i detta sammanhang velat säga är emellertid, att man inte kan få lasta justitieombudsmannen för den tidsutdräkt och det obehag universitetets rektor genom polisutredningen utsattes för, i den mån det nu var ett obehag. Jag menar i stället att anledningen helt är att söka i åtgärder av universitetets rektor och medicinska fakultetens sekreterare. Justitieombudsmannen har inte rimligen kunnat tänka sig, att det faktiskt under hela året varit så, att universitetets rektor satt inne med den viktiga upplysningen att han den 25 januari 1950 var medveten om att handlingen fanns tillgänglig. Jag utgår naturligtvis liksom professor Holmbäck från att professor Berg inte förstått, att detta var av betydelse för målets prövning, men jag kan inte finna att justitieombudsmannen bort förstå, att professor Berg icke förstod vad han bort förstå.

Herr HOLMBÄCK: Herr talman! Herr Cassel och jag ha nog i själva verket närmast oss varandra i *principiellt* hänseende genom hans sista yttrande. Å andra sidan är det för den, som får en remiss utan närmare uppgift om vad yttrandet skall gälla, kanske inte alla gånger så lätt att veta just vad han skall omnämna.

Vad jag vill säga är emellertid, att det gläder mig att herr Cassel som utskottets talesman ansluter sig till tanken att man bör söka genomföra muntlighetens grundsats också på detta område,

något som herr Herlitz mycket starkt och enligt min mening med all rätt också har understrukit. Jag tror därför att herr Cassel och jag i varje fall kunna vara ense om att lagutskottets admonition till justitieombudsmannen för 15 eller 16 år sedan, därför att denne vid ett tillfälle vågat tillämpa muntligt förfarande, får betraktas som överstruken.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, lades ifrågavarande utlåtande till handlingarna.

Ang. militieombudsmannens handläggning av vissa ärenden.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 2, i anledning av verkställd granskning av militieombudsmannens ämbetsförvaltning.

I förevarande utlåtande hade utskottet anmält, att vid den granskning av militieombudsmannens ämbetsförvaltning, som utskottet grundlagsenligt förehaft, någon anledning till anmärkning icke förekommit.

Herr LUNDGREN: Herr talman! Det hade varit min avsikt att till första lagutskottets utlåtande i anledning av den verkställda granskningen av militieombudsmannens ämbetsförvaltning foga ett särskilt yttrande, men av formella skäl har detta icke blivit möjligt. Trots detta anser jag mig berättigad att anföra några synpunkter på den nu föreliggande ämbetsberättelsen. Dessa innebära dock icke — det är jag synnerligen angelägen att understryka, herr talman — någon kritik mot det sätt på vilket militieombudsmannen förvaltats sitt ämbete.

Det ligger i sakens natur att militieombudsmannens granskning av de ärenden, som underställas honom, så gott som uteslutande blir formell. Detta innebär enligt min uppfattning en allvarlig olägenhet med hänsyn till försvarsmaktens krigsduglighet.

All militär utbildning syftar till att

Ang. militieombudsmannens handläggning av vissa ärenden.

dana en krigsmakt som är duglig att i allvarets stund försvara vårt land. Självfallet måste dock under all fredsutbildning hänsyn tagas till att personalen icke utsättes för onödiga risker att skadas till liv och lem. I krig fordras av alla och främst av allt befäl självständigt, beslutamt och snabbt handlande. Den fredstida verksamheten sådan den gestaltar sig inom vår försvarsmakt gör emellertid lätt, att befälet kommer att stelna till i fredstjänstens paragrafilliv främmande för krigstjänstens oräddhet, beslutsamhet och initiativförmåga.

Den svenske officeren belastas av en mångfald reglementen, föreskrifter och instruktioner som han noggrant måste känna och efterleva. Han måste även övervaka att honom underställd personal följer dessa. Brott mot dessa föreskrifter medför när det gäller förvaltningsärenden ekonomiska konsekvenser för individen. När det gäller andra reglementen riskerar han straffrättsligt ansvar. Dessa förhållanden göra att hans första fråga blir, hur han skall undvika bakslag och därmed följande obehag. Därigenom uppfostras i varje fall svagare individer under det fredstida rutinarbetet till räddhåga, ängslan och oföretagsamhet.

Det är självklart att föreskrifter och reglementen av olika slag strikt skola följas, men många gånger kan det vara utomordentligt svårt att tolka de utfärdade föreskrifterna. Exempel härpå finnas i MO:s berättelser. Under ärende nr 6 redogör han utförligt för ett mål mot en övningsledare på grund av ett olycksfall under handgranatkastning. Det gällde här närmast att tolka säkerhetsinstruktionens bestämmelser. Ifrågavarande officer skulle på några minuter ha tolkningen härvidlag klar för sig — en tolkning som det säkerligen tagit MO mycket lång tid att komma till.

Ett exempel av annan art, som visar MO:s mycket formella inställning, återfinnes i ärende nr 11. En kompanichef har tillrättavissats för det han beordrat en furir att utföra vissa tjänsteförrättningar, oaktat furiren var sjukredovisad såsom icke tjänstbar. Tjänsteförrättningen bestod däri att furiren, som var sjuk-

skriven i hemmet och som bodde på kompaniet, hade beordrats att väcka kompaniets personal. Då han var sjukskriven på grund av vrickning av höger hands tumme och kontusion i ansiktet, medförde denna tjänsteförrättning uppenbarligen — och detta visor- das även av regementsläkaren — icke någon skada. Kompanichefen hade varit skyldig att först begära regementsläkarens tillstånd att beordra furiren. Han sökte regementsläkaren per telefon utan att träffa honom och framförde då sitt ärende genom den på sjukhuset tjänstgörande överfuriren. Denne glömde dock framföra hälsningen till läkaren, och kompanichefen kom inte heller ihåg att han icke hade läkarens tillstånd att kommandera furiren. Kompanichefen blev på grund härav tilldelad varning. Ett sådant ärende kan synas bagatellartat, men det visar hur starkt de formella synpunkterna göra sig gällande vid behandlingen av till MO inkomna ärenden.

Herr talman! Med det nu anförda vill jag ingalunda klandra MO:s ämbetsförvaltning, men jag vill understryka vikten av att MO:s granskning icke utslutande blir formell. Det är av betydelse att MO tager hänsyn till de inom krigsmakten rådande speciella förhållandena, så att hans verksamhet kommer att stärka försvarets effektivitet och icke minska denna.

Jag har, herr talman, intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr AHLKVIST: Herr talman! Herr Lundgren började sitt anförande med att säga, att han tänkt att vid detta utlåtande anmäla ett särskilt uttalande, men att han av formella skäl blivit förhindrad att göra det. När en utskottsledamot, som deltagit i ärendets behandling, i kammaren framhåller synpunkter som utskottet icke gjort till sina, kan ju lätt det missförståndet uppstå att vederbörande talare framfört samma synpunkter i utskottet utan att där vinna gehör. Så förhåller det sig emellertid inte i detta fall.

Om vissa helgdagars firande på söndag.

Vad beträffar de formella skäl, herr Lundgren hänvisade till, vill jag säga följande. Herr Lundgren har i varje fall tidvis deltagit i utskottets arbete vid granskningen av militieombudsmannens ämbetsförvaltning. Vid denna granskning har herr Lundgren icke haft något att erinra — såvitt jag kan minnas har han inte yttrat sig, och i varje fall har han inte framställt något yrkande. När utskottet var färdigt att besluta, begärde herr Lundgren ordet, men då inte för att framställa något yrkande utan för att anmäla att han önskade vid utskottets utlåtande anteckna ett särskilt uttalande. Då reagerade några av oss inom utskottet och menade, att om en ledamot skall skriva sig skiljaktig, bör han först framställa ett förslag, så att utskottet har möjlighet att pröva det.

Detta har som sagt aldrig skett, och vad herr Lundgren nu yttrat om reglementen, föreskrifter och instruktioner har icke varit föremål för diskussion i utskottet. Man kan nog ifrågasätta, om det hör hemma vid granskningen av militieombudsmannens ämbetsförvaltning. Därmed må emellertid förhålla sig hur som helst — eftersom herr Lundgren inte fört frågan på tal i utskottet och utskottet alltså icke haft möjlighet att ta ståndpunkt, har jag ingen som helst anledning att ingå i någon saksdiskussion med herr Lundgren.

Jag har velat säga detta som en förklaring rörande ärendets behandling i utskottet.

Herr LUNDGREN: Herr talman! Jag hade icke någon anledning att gå in på en debatt om dessa synpunkter, förrän utskottet skulle fatta slutligt beslut i ärendet. Majoriteten i utskottet ansåg det icke heller lämpligt då att gå in på någon sakdebatt. Jag ville, herr talman, inte anmäla en blank reservation, då jag tyckte, att det skulle vara större våld än nöden kräver. Jag har emellertid trots detta ansett mig berättigad att säga några ord vid ärendets behandling i kammararen.

Herr AHLKVIST: Herr talman! Det förhåller sig inte heller på det sättet. Såsom jag nyss sade förde herr Lundgren inte frågan på tal genom att ställa något yrkande, utan han anmälde att han för sin del ville ha ett särskilt uttalande fogat till utskottets utlåtande.

Efter härmed slutad överläggning lades det nu föredragna utlåtandet till handlingarna.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 29 juni 1945 (nr 520) om återställande av viss från ockuperat land härrörande egendom m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om vissa helgdagars firande på söndag.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 4 i anledning av *dels* Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående tiden för firandet av Marie bebådelsedag, midsommardagen och allhelgonadagen, *dels ock* i ämnet väckta motioner.

Genom en den 14 december 1951 dagtecknad proposition, nr 3, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag angående tiden för firandet av Marie bebådelsedag, midsommardagen och allhelgonadagen.

Den genom propositionen föreslagna kalenderreformen innebar, att Marie bebådelsedag skulle upphöra att vara en fristående helgdag och i stället firas på en söndag, att en ny hösthelgdag skulle inrättas genom att allhelgonadagen firades på en lördag samt att midsommardagen alltid skulle förläggas till en lördag.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft två i anledning av densamma inom andra

kammaren väckta motioner, nämligen nr 73 av fru *Nordgren* m. fl. och nr 232 av herr *Lindström*.

I motionen II:73 hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att åtgärder måtte vidtagas i syfte att den 6 juni skulle ha ställning som svensk nationaldag.

I motionen II:232 hade föreslagits, att riksdagen skulle besluta, att förutom de ändringar, som av Kungl. Maj:t föreslagits i proposition nr 3 angående vissa helgdagars firning, även trettondagen och Kristi himmelfärdsdag skulle avföras såsom fasta helgdagar och att, därest de ändock även i fortsättningen skulle firas, detta måtte ske på närmast infallande söndag.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A. att riksdagen måtte bifalla förevärande proposition;

B. att motionen II:73 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C. att motionen II:232 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Beträffande utskottets hemställan under C och motiveringen till denna hemställan hade reservation avgivits av herrar *Nils Elowsson*, *Wistrand* och *Uhlén*, fru *Johansson* i Norrköping, herr *Nilsson* i Göteborg och fru *Ewerlöf*, vilka ansett, att utskottet i anledning av motionen II:232 bort hemställa, »att riksdagen måtte besluta, att hos Kungl. Maj:t begära utredning om trettondagens och Kristi himmelfärdsdags avförande som fristående helgdagar och i stället om deras firande å närmast infallande söndag».

På framställning av herr talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande punktvis.

Punkterna A och B.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten C.

Herr **ELOWSSON, NILS**: Herr talman! Med anledning av den proposition, som

Om vissa helgdagars firande på söndag. kammaren nu bifallit, har väckts en motion i andra kammaren av herr *Lindström*. Denna motion går ut på att liksom man nu utmönstrar Marie bebådelsedag såsom en fristående helgdag skulle man också göra detsamma med trettondagen och Kristi himmelfärdsdag. I motionen föreslås att dessa helgdagar antingen helt avföras eller att, om de skola firas, deras firande förlägges till en söndag.

Frågan om dessa helgdagars avförande såsom fristående helgdagar hänger naturligtvis samman med den omvärdering även i religiöst avseende som de undergått under tidernas lopp. De äro ju mycket gamla — de förskriva sig från den katolska tiden, både i vårt land och i andra länder — men allteftersom tiden gått har deras betydelse såsom religiösa helgdagar mer och mer gått förlorad. Vad gäller trettondagen hör detta väl inte minst samman med den omvärdering som denna dag undergick på ett rätt tidigt stadium. När den började firas, så firades den till åminnelse av Kristi dop, men med detta firande förbands också ett annat högtidlighållande, nämligen av den förbindelse, som Kristus ansågs ha fått med hednavärlden i och med den uppvaktning, som de tre vise männen gjorde vid hans födelse. Det ledde till att dagen en tid kallades för epifaniadagen, och den kallades längre fram också till följd av detta samband för Heliga tre konungars dag. Emellertid började kyrkan mer och mer införa religiösa skådespel, både i och utanför kyrkorna, och dessa förlades ofta till trettondagen. Därigenom förändrades dagens karaktär ytterligare. Dessa skådespel ansågos en tid vara så betydelsefulla som, låt oss säga, reklam för de kyrkliga bruken, att även eleverna vid latinskolorna — det var fallet bland annat i vårt land — utförde dem, när de gingo omkring för att skaffa sig pengar till till sina studier. Stjärngossarna, som alltjämt upptråda allt emellanåt i samband med trettondagshelgen, äro också en kvarleva av detta bruk. Det är väl sådana saker som

Om vissa helgdagars firande på söndag.

gjort att trettondagen inte längre firas med samma religiösa vördnad som fallet varit tidigare, och det är naturligtvis också därför som man ansett att denna dag borde avföras såsom en fristående helgdag.

Man kan nog säga detsamma om Kristi himmelfärdsdag. Den är ju såsom alla sådana helgdagar godtyckligt vald. Den har naturligtvis för många människor en mycket betydelsefull religiös karaktär, men jag skulle tro, att denna dag för det stora flertalet av vårt lands befolkning förlorat sin betydelse. Åtminstone i Skåne är det på det sättet, att den dagen av allmänheten tillmäts sin största betydelse såsom »första metaredagen». Det är den första dagen, då man tror att man kan ta fisk med metspö, och den hålles inte heller särskilt högt i vördnad.

Om man emellertid bortser från att dessa dagar mer och mer förlorat sin religiösa karaktär eller om man alltjämt vidhåller att de ha en sådan karaktär, får man dock säga, att de splittara ett par arbetsveckor på ett sätt, som inte är så särskilt tilltalande för dem som göra en förlust i arbetsinkomst under dessa dagar. Vad angår dessa dagars betydelse för fritiden, får man väl medge att trettondagen som sådan inte har någon större betydelse, eftersom den kommer omedelbart efter en förhållandevis lång juledighet. Något annorlunda kan det måhända ställa sig beträffande Kristi himmelfärdsdag. När det gäller trettondagen framhålles det emellertid i motiveringen för motionen, att den särskilt uppe i Norrland är till förfång på det sättet, att man där inte ger sig i väg från hemmet och till avlägset belägna skogsavverkningar, därför att man tycker att det inte lönar sig. Man väntar i stället till dess trettondagshelgen är över, och det betyder, att man förlorar inte bara den förtjänst, som man skulle haft under själva trettondagen, utan det kan på det sättet gå flera dagar, som inte utnyttjas. Det är nog på samma sätt när det gäller våra näringsföretag över huvud taget, och därför anser motionären, att

man — om man över huvud taget skall fortsätta att fira denna dag — borde förlägga den till en söndag i stället, och med samma motivering har han förordat att man skulle göra detsamma beträffande Kristi himmelfärdsdag. Om man förlägger dessa helgdagar till en söndag, såsom föreslagits i reservationen, föreställer jag mig, att de inte förlora någonting av sin religiösa karaktär. Det är ju ingenting som hindrar att man firar de med dessa dagar förknippade minnena också på en söndag.

När man sedan frågar sig, huruvida det inte kan vara lämpligt att också mitt i veckan under det första halvåret ha några extra helgdagar, och om inte vår jäktade generation kunde behöva en sådan avspänning, är det klart, att det måhända kan tarvas, men saken ligger naturligtvis till på ett annat sätt sedan vi fått treveckorssemestern genomförd. För övrigt ha vi ju alltjämt helgdagar kvar under första delen av året, både påsk och pingst.

Det är, herr talman, av denna anledning som reservanterna på denna punkt, eftersom nu frågan är aktuell, ansett att man borde undersöka, huruvida inte dessa båda helgdagar skulle kunna förläggas till söndagar.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Herr DE GEER: Herr talman! Jag är inte denna gång motionär. Jag har dock flera gånger tidigare såväl i denna kammare som i andra kammaren uppträtt som motionär eller som debattör i denna fråga, och jag vill inte heller nu låta den passera utan att jag yttrar mig.

Vi som varit missnöjda med dessa helgdagar mitt i veckan ha ju visserligen i viss mån blivit tillgodosedda genom att två helgdagar skulle försvinna, men detta är dock en halvmesyr. I likhet med den föregående talaren vill jag påpeka vissa stora olägenheter, som följa med dessa helgdagar mitt i veckan. Herr Elowsson talade om timmerdrivningarna i Norrland. Det är inte bara i Norrland

utan även i Värmland och Dalarna som man har denna dåliga vana att inte börja arbetet i skogarna förrän efter trettondagshelgen, därför att det inte lönar sig att ge sig ut i skogen under mellandagarna. Och se vi på järnhanteringen, som drives med ugnar med »evig eld», lönar det sig inte att sätta i gång dessa, om helgdagarna infalla på en tisdag eller fredag. Det betyder att praktiskt taget alla valsverk i Sverige står stilla även under en måndag respektive lördag, som ligger mellan de två lediga dagarna, och det innebär ju en högst betydande förlust för landet.

Man talar gärna om andra länder, och i detta sammanhang vill jag också beröra de religiösa synpunkterna, som jag har all respekt för. Men vi böra tänka på att i strängt katolska länder, där man också har liknande helgdagar, arbetas det som regel under dessa dagar, i varje fall i sådana hanteringar som järnhanteringen. Jag vill också understryka vad herr Elowsson sade om att vissa av dessa helgdagar, i synnerhet trettondagen, numera förlorat sin religiösa prägel. I Skåne firade man »metardagen». I Värmland och i Dalarna firar man på ett ganska hedniskt sätt dessa dagar på så sätt att Staffan stalledräng och hans stjärngossar gå omkring och sjunga och tiggga pengar, och de uppträda därvid ofta på ett mycket litet religiöst sätt. Detta sätter sin prägel på firandet av trettondagen även i vissa andra samhällen. Jag tror därför, att denna dag har bra mycket litet kvar av religiös prägel. Ur denna synpunkt tror jag därför det kan vara skäl att avskaffa den.

Tidpunkten är enligt min uppfattning synnerligen lämplig att göra slag i saken, då vi ju från och med nästa år få full treveckorssemester, något som ju alla unna våra anställda av olika kategorier. Men en olägenhet är att därmed följer ett produktionsbortfall. Om vi togo bort alla sådana helgdagar, som infalla mitt i veckan, tror jag vi skulle kunna ersätta en väsentlig del av detta produktionsbortfall. Och jag vill påpeka — jag talar nu inte bara som företagare utan även å de anställdas vägnar — att det är en för-

Om vissa helgdagars firande på söndag.
del för alla parter, om dessa helgdagar kunna avskaffas, ty just en arbetsdag mitt emellan två helgdagar kan inte utnyttjas på ett effektivt sätt. Meningen är ju inte att bara ta bort helgdagar utan vi skulle i stället få en ny helgdag på hösten. På samma sätt som vi få en helgdag på hösten genom att förlägga Marie bebådelsedag till en söndag, samtidigt som midsommardagen skall förläggas till en lördag, skulle vi om vi avförde trettondagen och Kristi himmelfärdsdag som fristående helgdagar få ytterligare en helgdag, som förlades till en lördag på hösten. Det är i varje fall min avsikt.

Reservanterna begära i detta fall inte något avgörande; de önska bara en utredning, och det tycker jag är en synnerligen blygsam anhållan. Jag tycker verkligen att första kammaren bör föregå med gott exempel i produktionsbefrämjande syfte i vårt land och bifalla reservanternas synnerligen blygsamma hemställan. Nu är det beklagligt att så många kammarledamöter inte äro närvarande, men om till äventyrs någon av de närvarande, som haft motsatt uppfattning tidigare, skulle ändra mening på grund av dagens debatt, hemställer jag att han meddelar sin bankkamrat detta, då denne vid voteringen kommer in från korridorerna, så kunna vi kanske vinna litet större anslutning för vår ståndpunkt.

Med dessa ord yrkar jag bifall till reservationen på denna punkt.

Herr LUNDQVIST: Herr talman! Jag vill från början säga, att jag innan herr De Geer höll sitt anförande hade en diametralt motsatt uppfattning mot hans nu deklarerade och att verkan av det anförande han höll inte på något sätt förmått i varje fall mig att ändra ståndpunkt. Jag vågar uttala så här strax i början den förhoppningen, att resultatet skall bli lika klenst även på andra länsbankar än den jag har glädjen representera.

Herr talman! Med all respekt såväl för herr Elowssons mycket ingående utredning här inför kammaren som också

Om vissa helgdagars firande på söndag.

för herr De Geers uppläggning av frågan, sådan han ser den, skulle jag vilja säga att de båda herrarna få ursäkta, om jag i varje fall inte kan tillmäta deras uppfattning något avgörande värde när det gäller att bedöma dessa helgdagars religiösa betydelse. Jag tror att just på detta område väger båda dessa herrars auktoritet ganska lätt — jag ber om ursäkt att jag säger det. De båda herrarna påstå tvärsäkert, att det inte har någon inverkan på dessa helgdagars betydelse, om man firar dem såsom fristående särskilda helgdagar eller förlägger dem till närmaste söndagar. Jag vill inte vara elak, herr talman, men jag undrar vad det är för erfarenhet, som ligger bakom dessa uttalanden. Jag undrar vad de ha för erfarenhet och förmåga att bedöma den saken. Jag nöjer mig för min del med att konstatera, att på ledande håll inom kyrkliga kretsar, liksom också ute bland stora massor av vårt kyrkofolk, är meningen diametralt motsatt den, som dessa båda herrar så kategoriskt givit uttryck åt.

Herr talman! När jag läste den reservation, som är fogad till utskottets utlåtande, kunde jag inte undgå att få det intrycket, att reservanternas ha tagit synnerligen lätt på denna fråga, till och med så lätt, att de inte ens ansett sig behöva förebringa den minsta motivering för sitt yrkande. Och dock går yrkandet till syvende och sist ut på en ny långtgående kalenderreform. Reservanternas ha för sitt yrkande endast åberopat motionen II: 232. Jag vet inte, hur många det är av kammarens ärade ledamöter, som ha läst den motionen — den har i varje fall inte väckts av någon ledamot av denna kammare. Om man studerar den motionen visar det sig att bland de skäl, som den ensamme motionären däri anfört, följande uttalande som motionären gjort uppenbarligen av honom tillmätts en mycket stor betydelse. Uttalandet är av följande lydelse: »Den fortgående sekulariseringen har bland det stora flertalet medborgare undanröjt de religiösa motiven mot en minskning av 'småhelgdagarnas' antal.»

Tills vidare är jag i varje fall ganska

säker på, herr talman, att i varje fall inte alla reservanter kunna gilla den deklarationen. Redan av den anledningen förefaller det mig ha varit synnerligen önskvärt och naturligt, om man hade kostat på sig en egen motivering för sitt yrkande, om man nu velat behandla frågan med något av det allvar, som den förtjänar och som utskottsmajoriteten glädjande nog har gjort.

En kalenderreform måste med nödvändighet vara en ömtålig åtgärd, synnerligast om det är fråga om indragning av några av våra gamla helgdagar. Jag erinrar bara om att den nuvarande helgdagsordningen bestått i åtminstone 180 år. Det är många vägande intressen, som man här kommer in på. Jag vågar kanske särskilt framhålla, att man här även rör vid sådant som genom tradition och sedvänja är kärt och heligt för mycket stora skaror av vårt folk. Med all rätt har utskottet därför understrukit, att man på detta område måste iakttaga stor varsamhet och så litet som möjligt rubba det bestående kyrkoåret.

Man har såväl i motionen som här i kammaren talat om vikten av att undvika det produktions- och arbetsinkombortfall, som dessa helgdagar kunna medföra. Jag förstår, herr talman, mycket väl dessa synpunkter. Men jag vågar för min del tro, att om det finns ömsesidig god vilja hos arbetsmarknadens parter, bör det nog vara möjligt att komma till rätta med dessa nackdelar utan att det behöver vidtas så ingripande åtgärder som ytterligare förändringar av kyrkoåret.

Jag understryker vidare vad utskottet har framhållit, nämligen att spørsmålet icke får betraktas enbart ur rationaliseringsynpunkt. Detta adresserar jag alldeles särskilt till herr De Geer, som tydligen har den uppfattningen, att det här helt enkelt gäller en vanlig rationaliseringsfråga. Jag skulle utöver detta utskottsuttalande bara vilja ge uttryck åt den personliga uppfattningen, att den allmänna levnadsstandardsförbättring, som successivt har genomförts här i landet och som vi alla glädja oss åt, väl inte bara bör få karaktären av förbättrade

rent materiella förmåner utan också av ökade möjligheter till rekreation och bättre tillgodoseende av vår *inre* människas behov.

Det är väl, herr talman, ingen hemlighet att när kyrkomötet i höstas gick med på den reform, som Kungl. Maj:t nu framlägger i proposition nr 3 för riksdagen, innebärande bland annat Marie bebådelsedags förläggande till en söndag, så skedde detta ingalunda med lätt hjärta. De som deltog i detta kyrkomöte, av vilka åtskilliga finnas här i kammaren, kunna säkerligen alla intyga, att där klart och tydligt från ledande håll sades ut, att denna ändring var ur allmänkyrklig synpunkt olycklig. Man böjde sig emellertid för de skäl av annan karaktär, som från så många håll hade framförts till stöd för reformen.

Då kyrkomötet sålunda efter mycket stor tvekan ändock för sin del gick till mötes det borgerliga önskemål, som den av Kungl. Maj:t föreslagna reformen avser att tillgodose, tycker jag, herr talman, att det skulle vara glädjande, om riksdagen ville visa sin uppskattning av detta hänsynstagande från kyrkomötets sida genom att så manstarkt som möjligt sluta upp bakom utskottsmajoritetens moderata och välmotiverade förslag. Det kan inte råda någon tvekan om att ett bifall till reservationen skulle, även om den endast går ut på ett utredningsyrkande, komma att väcka oro och besvikelse inom mycket vida kretsar av vårt folk, vilka skulle betrakta det som en mycket allvarlig förlust för både kyrka och folk, om nu också trettondagen och Kristi himmelfärdsdag skulle indragras såsom fristående helgdagar.

Jag ber, herr talman, med dessa ord att få tillstyrka utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar *Eskilsson, Herbert Hermansson, Arrhén, Bror Nilsson, Björnberg, Magnusson och Franzén.*

Herr **DE GEER** (kort genmäle): Herr talman! Den föregående talaren har med stor värme talat för sin sak, och jag antas, att reservanterna liksom jag själv

Om vissa helgdagars firande på söndag. respektera hans ståndpunkt. Men vi som stödjare reservationen ha givetvis också rättighet att kräva att vår ståndpunkt skall respekteras. Resonemanget att företräda för den ena linjen behandla frågan allvarligt i motsats mot dem som företräda den andra ståndpunkten kunna vi inte godtaga. Mot en sådan tudelning vill jag på det bestämdaste protestera.

När herr Lundqvist talar om en enhällig religiös ståndpunkt i denna fråga, kan jag komma med en för honom obehaglig överraskning, nämligen att Göteborgs domkapitel då det behandlade denna fråga på remiss inte hade något att erinra emot att trettondagen avskaffades som fristående helgdag. Just Göteborgs domkapitel torde annars icke vara känt för särskild radikalism på detta område!

Jag påpekar ännu en gång att vi endast begära en utredning. Finner denna, att vi böra avskaffa trettondagen men behålla Kristi himmelfärdsdag, accepterar jag mycket gärna ett sådant resultat.

Herr **WISTRAND**: Herr talman! Den föreliggande frågan får inte på något vis överdrivas i någondera riktningen, och allra minst bör man såsom herr Lundqvist lägga så stor vikt vid att det inte skrivits någon lång och omständlig motivering till reservationen. Andra lagutskottets reservationer, för vilkas formulering jag ofta stått, bruka mycket sällan vara åtföljda av långa motiveringar, och det förefaller mig som om riksdagen hade all anledning att vara tacksam för det. Vad jag nu sagt innebär naturligtvis inte — däri ger jag herr Lundqvist fullkomligt rätt — att reservanterna skulle vara beredda att utan vidare skriva under allt vad som står i motionen. Det kan inte heller framläsas av ordalydelsen i reservationen, att så skulle vara fallet.

Den utredning — det är ju dock bara fråga om en utredning — som har begärts kan man se ur två olika synpunkter. Den ena är den produktionstek-

Om vissa helgdagars firande på söndag.

niska synpunkten. Den är oerhört viktig för landet. Friherre De Geer har framhållit betydelsen därav, och jag skulle tro att en uträkning av vad dessa helgdagar mitt i veckan betyda för skiftgående industrier skulle ge vid handen, att produktionsresultatet minskar med rätt många miljoner. Han bör betänka att dessa helgdagar kanske göra det nödvändigt att inställa en hel produktionsvecka. Det är synpunkter, som inte få negligeras.

Jag har fullt klart för mig att man måste se kravet på utredning även ur religiösa synpunkter. Jag vill för min del lika litet negligera dessa synpunkter som de produktionstekniska. Jag säger med flit inte »kyrkliga» utan »religiösa» synpunkter. De kyrkliga synpunkterna sammanfalla ju för de flesta med de religiösa, men det kan ibland vara fråga om något olika aspekter.

Lika felaktigt som det vore att bagatellisera de religiösa synpunkterna i detta sammanhang vore det emellertid att måla ut denna begäran om en utredning nära nog som ett attentat mot den svenska kyrkan. Vi ha behandlat dessa frågor förut i riksdagen, herr Lundqvist, och de ha då fallit, men det har inte givit anledning till att man tagit i på det sätt som herr Lundqvist här gjorde och ansett sig böra göra gällande — även om inte just de orden användes av herr Lundqvist — att en ändring av kyrkoåret skulle vara ett rent nedbrytande av grundvalarna för den svenska kyrkan.

Såsom herr Lundqvist själv nämnde, har den nuvarande uppsättningen av helgdagar inte bestått längre än i 180 år. Om man ser den tidrymden i relation till tidpunkten för den kristna religionens införande här i landet eller i förhållande till reformationen måste man säga, att det är en relativt blygsam tid. Vår almanacka är full av döda helgdagar, och ingen tänker numera på att de firats som helgdagar. Och så sent som i år vidtaga vi en ändring, som väl knappast ens den varit betingad av religiösa skäl.

Såsom framgår av vad jag nu sagt

finns det inte någon allmän kristlig konvention om helgdagarna och deras firande. Det finns knappast något land, som firar sina helgdagar på identiskt samma tider som något annat land. Inte ens de övriga nordiska länderna ha helgdagar på helt och hållet samma dagar som vi, och de ha åtminstone en helgdag, som vi inte ha. Det är sålunda här såvitt jag kan se inte fråga om annat än utanverk i vår kyrkliga och vår religiösa status.

Härtill kommer, att det såsom redan andra talare framhållit inte är fråga om att taga bort några religiösa fester. Det är bara fråga om huruvida dessa skola vara allmänna ledighetsdagar eller inte.

Jag sade ledighetsdagar, men det var kanske inte riktigt vad jag menade. När man emellertid nu på det håll, där man med all rätt anser sig vara särskilt kyrkligt intresserad, inte vill vara med om ens en utredning i denna fråga, vill jag fråga: Äro verkligen dessa helgdagar på det hållet utmärkta av en särskild samling kring de stora och heliga och kyrkliga minnen, som de äro avsedda att fira? Är kyrkogången på dessa helgdagar mera omfattande än vad den eljest brukar vara? Samlas församlingarna i stor utsträckning just kring dessa minnen, eller stå kyrkorna de dagarna i stor omfattning tomma? Jag har ett intryck av att snarast det sistnämnda är förhållandet.

Tyvärr — jag säger tyvärr — har det blivit så i vårt land att helgdagsfirandet alltmer har kommit att få en prägel, som inte längre är religiös. Den del av befolkningen, som använder sin helgdag till att draga sig tillbaka för sig själv och med de sina ägna åt dagen och dess betydelse ett fördjupat religiöst liv är tyvärr liten. Kanske är det också så, att en hel del av dessa dagar — jag undantar de stora helgerna — ha mist sitt levande religiösa innehåll.

Jag förstår väl den aktning för kyrklig sed, som man hänvisar till. Det är en aktning som är mycket djupt rotad hos vårt folk, och man har all anledning att vara glad däråt. Men den seden har inte tidigare brutits av indragningar av

några helgdagar och den kommer inte heller i fortsättningen att göra det av den anledningen.

Det gäller här endast utanverk och något av den yttre anständighet, varom Luther talar i sin katekes och som inte äger något värde utan tvärtom kan skada intill döden, om den inte motsvaras av en lika fast och orubblig inre upplevelse av religionen.

Vilket värde ha för kyrkan högtidsdagar till heliga minnens firande, om allt som lever kvar av desamma hos folkets stora massa egentligen endast utgöres av röda bokstäver i almanackan och vetenskapen om frihet från arbetet? Det är ett bräckligt värn, som vi resa upp för kristendomen, om vi göra denna sak till en huvudfråga.

Jag skall inte gå längre in på denna sak. Det värde, som kristendomen har som grundval för hela vår samhällsbyggnad, tror jag inte kan bestridas. Inte heller tror jag att någon kan förneka betydelsen av vad kyrkan har utträttat. Men det är samtidigt en farlig tendens att hålla på de yttre formerna, på kyrkoår och kyrkliga ceremonier, och samtidigt inte se till att de fyllas av ett levande innehåll. För min del måste jag säga, att kristendomen har oändligt mycket större värde, om den omfattas i anda och sanning och enskild livsföring av ett så stort antal människor som möjligt än om dessa minnen firas på en helgdag i stället för på en efterföljande söndag.

När vi ha begärt en utredning är det naturligtvis av den anledningen att våra kyrkliga auktoriteter, prästerskap och lekmannasammanslutningar och domkapitel, skola få vara med och säga sitt ord i denna fråga. Det är mycket möjligt att deras synpunkter kunna vara så starkt vägande, att man får avstå från den tanke som reservanterna ha givit uttryck åt. Jag skulle beklaga en sådan utgång, men jag skulle lika mycket beklaga om en framstöt i enlighet med reservanternas förslag, vilket av betydande lager på det viktiga produktionslivets område betraktas som mycket värdefullt, ges sken av att vara ett

Om vissa helgdagars firande på söndag.
mer eller mindre förtäckt angrepp på kyrkan. Jag tror inte man gör denna sak någon tjänst med en sådan inställning.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr STEN: Herr talman! Det synes mig nödvändigt att erinra om att vi i dag på sätt och vis stå vid slutet av denna frågas behandling. Att så är fallet har inte framgått av de anföranden som hållits av herrar Elowsson, De Geer och Wistrand.

Jag ber att i allra största korthet få rekapitulera vad som har förekommit. För det första hemställde riksdagen år 1944 om en förutsättningslös utredning, huruvida en allmän högtidsdag med eller utan kyrklig karaktär kunde inrättas på hösten. För det andra ha härefter helgdagssakkunniga utrett frågan och framlagt förslag, vilket överensstämmer med förslaget i den kungl. propositionen utom i det avseendet, att Kungl. Maj:t inte tagit upp frågan om en dubbelhelg i Mikaeli genom att införa en helgdag av icke kyrklig karaktär. För det tredje har arbetstidsutredningen framhållit vissa synpunkter men slutat med att beteckna helgdagssakkunnigas förslag som en medelväg som kan accepteras av alla berörda intressen. För det fjärde har Kungl. Maj:t tagit ställning till frågan före förra höstens kyrkomöte och därvid, som jag nyss sade, ur helgdagssakkunnigas förslag avfört den ena dubbelhelgen på hösten och även avvisat tanken att ytterligare minska antalet helgdagar. Sistnämnda tanke äro nu reservanterna inne på. För det femte slutligen har kyrkomötet godkänt Kungl. Maj:ts förslag. Vissa betänkligheter anfördes ur kyrkliga synpunkter, men å andra sidan gjordes det vidsynta uttalanden om hänsyn över huvud taget till semester- och rekreationssynpunkterna.

Det är alltså där vi stå i dag. Riksdagen har kommit fullt så långt som den syftade till och som den skrev till Kungl. Maj:t om år 1944. T. o. m. reservanten i arbetstidsutredningen, direktör Rudenstam, har fått sin vilja fram så till vida att reformen praktiskt taget kommer att

Om vissa helgdagars firande på söndag.
genomföras samtidigt med treveckorsse-
mestern.

Under sådana förhållanden kan jag inte komma till något annat resultat än att det naturliga och självfallna är att riksdagen nu beslutar i överensstämmelse med propositionen. Punkt och slut. Att så att säga fira denna dag och frågans slutliga avgörande med att på nytt kasta ett stridsäpple in i utredningskvarnen, om bilden tillåtes, det måste ur alla synpunkter — även ur de sakliga synpunkter som herr De Geer och herr Wistrand talade för — vara orimligt och oklokt.

Det är först och främst oklokt ur vanlig riksdagssynpunkt. Jag kan inte erinra mig att det någonsin hänt under jämförliga förhållanden, alltså där riksdagen inte är ensam beslutande utan har att göra med en annan likaberättigad part, att andra lagutskottet kunnat förorda en sådan väg som den reservanterna här föreslagit. Riksdagen har som sagt nått dit den syftat med sin framstöt och resultatet måste betraktas som en överenskommen-
melse. Det tvistas visserligen, som vi hörde här under förra riksdagen, om kyrkomötets befogenheter i vissa avseenden, men att kyrkomötet skall ha ett ord med i laget när det gäller kalendern är väl ändå ställt utanför all diskussion.

Det svenska utredningsväsendet är utan tvivel en utmärkt institution. Jag brukar alltid försvara denna form för lekmannainflytande på lagstiftning och samhällsutveckling. Men den skall inte missbrukas. Allting skall inte alltid vara föremål för utredning. När man har kommit fram till en lösning, som helt och fullt täcker vad man har åsyftat, då bör man väl lugna sig ett tag, i varje fall på ett område, där reformerna uppenbarligen inte kunna komma alltför tätt.

Om riksdagen skulle bifalla reservationen, vad kommer då att inträffa? Jo, antingen att Kungl. Maj:t finner, att det är orimligt, oklokt och utsiktslöst att återvända till frågan i samma ögonblick som man har kommit fram till en lösning, eller också att Kungl. Maj:t är lojal mot riksdagen och gör en utredning och förelägger saken för nästa kyrkomöte om tre år eller om fem år eller när det kom-

mer att hållas. Mitt intryck är att kyrkomötet är ytterst lojalt och ytterst ögärna vill fatta beslut i strid mot Kungl. Maj:ts förslag, men jag är å andra sidan övertygad om att här skulle kyrkomötet vägra i vändningen. Det är därför uteslutet, herr De Geer, att en framstöt i enlighet med reservationen skulle leda till något praktiskt resultat. Och det är därför som det är klokt, även av dem som sympatisera med reservationens syfte, att inte följa reservationens förslag, därför att det är en oklok väg för att uppnå detta syfte.

Jag anser det vara min skyldighet att göra kammaren uppmärksam på en annan sida av denna sak. Det är allmänt bekant, att förhållandet mellan kyrkan och »den världsliga makten» i senare tid har utsatts för irritation och påfrestningar. Jag skall inte ingå på orsakerna och ansvarsfördelningen härvidlag. Mitt intryck från de senaste riksdagarna och från kyrkomötet är, att vi äro stor tack skyldiga vederbörande statsråd, som handlagt de olika frågorna, Weijne, Quensel och Zetterberg, för att de haft god hand med dessa ärenden. Om man föreställer sig, att de skulle ersättas av herr De Geer eller herr Wistrand, får man närmast illusionen av en tjur i en porslinbutik.

För att man skall förstå att det är nödvändigt att gå fram med varsam hand även i fortsättningen, ber jag att få göra en liten katalog över vad det är som skall smältas och omsättas i handling nu och under de närmaste årtiondena: 1) religionsfrihetsreformen, där man visserligen har den oskattbara förmånen, att regering, riksdag, kyrkomöte och frikyrkofolk äro eniga, 2) skolreformen, vilken, som jag förut sade, också lotsats igenom och där en god grundval finnes för fortsatt samförstånd, 3) en av Kungl. Maj:t igångsatt utredning om en pastoratsreform, 4) en av Kungl. Maj:t igångsatt utredning om kyrkomötets befogenheter, 5) en av justitieministern inför kyrkomötet utlovad utredning om jordfästningslagen, 6) en av kyrkomötet självt beslutad utredning angående det s. k. vigseltvånget.

Om vissa helgdagars firande på söndag.

Uppräkningen är icke fullständig, men den illustrerar vad jag nyss sade, nämligen att det behövs kloka män på ömse sidor för att det hela skall gå ihop.

Nu svarar kanhända någon, att det inte är så nödvändigt att det går ihop. Det kan ju lika gärna få brista. Jag skall inte ingå på den frågan i vidare mån än vad som nu föreligger till behandling. Jag vill då fråga framför allt herr De Geer och herr Wistrand: Ligger det inte ett stort värde för svenska folket i allmänhet och för näringslivet i synnerhet i att staten och kyrkan kunna komma överens om kalendarerna? Vi kunna tänka oss ett tillstånd på detta område, då det har gått sönder, så att vi få en civil och en kyrklig kalender. Statsmakterna få alltid hålla i ögonsikte att man visserligen har att göra med, som jag uttryckte det, lojala element, element, som så långt som möjligt äro lojala gentemot statsmakterna och dess beslut, och som alltså vilja gå till mötes och komma överens. Men å andra sidan måste statsmakterna alltid komma ihåg, att det finns en gräns. Den gränsen drages när det gäller kyrkofolk och frikyrkofolk enklast genom de kända orden, att man måste lyda Gud mer än människor. Om vi alltså få en kalenderkonflikt, herr Geer, om vi få en civil och en religiös kalender, om vi komma i ett läge, där en betydande del av nationen går sina egna vägar, hur går det då i herr De Geers industrier? Och hur går det då, herr Wistrand, i det svenska näringslivet?

Detta är synpunkter som icke kunna negligeras. Vi sågo häromdagen i våra tidningar beräkningar, som visade, att det frikyrkliga inflytandet omfattar ungefär en miljon svenskar. Det stämmer ganska bra med mina egna beräkningar, gjorda någon gång under kriget, då vi alla behövde varandra i det nationella samarbetet. Jag kom till det resultatet, att svenska kyrkan, alldeles oavsett sin ställning, på sitt område, när det gäller intresse, offervillighet och makt i människornas liv, är av ungefär samma dimensioner som Landsorganisationen på sitt och att landssekretariatet och episkopatet voro ungefär likställda storheter.

Djupare har nog inte sekulariseringen nått, än att man mycket väl kan tänka sig, att om vi här skulle komma fram till en brytning och få en civil och en kyrklig kalender, så skulle två sjundedelar av svenska folket bildligt talat bli »sjundedagsadventister».

Jag antar, att herr De Geer och herr Wistrand kunna hålla med mig om att det nog är klokast, att vi jämka ihop våra ståndpunkter och hålla samman. Det är därför naturligt att stanna vid att besluta i överensstämmelse med utskottets linje, som är den linje, som Kungl. Maj:t har förelagt såväl kyrkomötet som riksdagen. Jag har mycket stor respekt för de ärade reservanterna, och jag har, tror jag, en medfödd benägenhet att försöka sätta mig in i oliktankandes uppfattningar. Men när det gäller denna reservation är det inte möjligt att komma till något annat resultat, än att reservationens linje är oklok, oframkomlig och orimlig. När jag hörde herr Wistrands anförande tänkte jag, att han, som är en av mig högt skattad kulturpersonlighet — detta sagt utan citationstecken — måhända någon gång ägnat uppmärksamhet åt ett kulturdokument, som heter Svenska Psalmboken. Där står det på ett ställe att »två väldiga strida om människans själ». Jag tänkte på att det parti herr Wistrand tillhör har både kyrkan och näringslivet på en särskilt hög plats i sitt program. Det var då mycket intressant för mig att konstatera, hur den kampen har avlupit för herr Wistrands vidkommande. Politiskt skulle jag inte ha haft någonting emot, att resultatet i en kamp mellan Gud och Mammon skulle bli detsamma för alla högermäns vidkommande. Tyvärr har herr Lundqvist berövat mig den förhoppningen. Sakligt sett hoppas jag givetvis, att högern följer herr Lundqvist och inte herr Wistrand.

Jag har med avsikt inte ingått på motionen, eftersom den ärade motionären tillhör andra kammaren. Ifall det skulle anses föreligga någon skyldighet för mig att avlägga vittnesbörd om ett av hans motiv, vill jag endast säga, att under

Om vissa helgdagars firande på söndag.

den tid, som jag har levat bland folk, som har kört timmer, och under det tredjedels sekel, som jag haft anledning att vara särskilt lyhörd för skogsarbetarnas önskemål på olika områden, har jag inte förrän den dag då jag kom till andra lagutskottets behandling av detta ärende hört talas om att skogsarbetarna skulle ha något ont i sinnet gentemot trettondagen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr WISTRAND (kort genmäle): Herr talman! Herr Sten vill draga in partipolitik och har talat om olika ståndpunkter inom det ena och andra partiet. Kanna vi inte komma överens om att sätta religionen så högt, att vi icke draga in den i partistriderna? Jag skulle vilja föreslå detta för herr Sten, vilken ju intar en ledande ställning inom kyrkomötet.

Jag fick lust att citera några rader ur den gamla psalmboken med anledning av herr Stens uppträdande — det verkar på mig, som om herr Sten skulle vara besatt av den på något vis: »Store stutar i en ring, Hava sig om mig begivit, Arga oxar där omkring Stå mig listigt efter livet.» Det är väl inte, herr Sten, här fråga om så förfärliga saker, att vi inte skulle kunna diskutera dem med något mindre lidelse — än herr Sten gjort.

Jag skulle också vilja ifrågasätta, huruvida liknelsen om tjuren i porslinsaffären skulle passa i kyrkomötet; jag hoppas åtminstone, att herr Sten skulle dra sig för att säga någonting sådant där. Men varför skola vi här i första kammaren ha en lägre och simplare vokabulär? Jag skulle vilja rekommendera att man ser dessa saker på ett litet mera lidelsefritt sätt och inte tar till de där — ursäkt mig, herr Sten — ganska simpla uttrycken.

Herr UHLÉN: Herr talman! Jag begärde ordet bara för att göra några kompletteringar till herr Elowssons och herr

De Geers anföranden, i vilka jag i övrigt instämmer.

Jag har här i min hand en almanacka för i år med övergång till januari månad 1953. Jag ber att få göra kammarens ledamöter uppmärksamma på att vi där ha ett skolexempel på hur dessa onödiga helgdagar verka. Julaftonen kommer på en onsdag, juldagen på en torsdag och annandagen på en fredag. Sedan kommer det en lördag emellan, som självklart inte blir någon arbetsdag, så kommer en söndag. Där ha vi efter varandra fem helgdagar. Det blir ett dåligt resultat av den veckan, dåligt ur produktionssynpunkt och dåligt även ur avlöningssynpunkt, vilket i detta sammanhang inte är helt oviktigt. Det blir ett dåligt resultat att möta det nya årets utgifter med, som ju alltid äro större än vid andra tider under året. Men dessa helgdagar kunna vi ju inte komma ifrån. Dem måste vi respektera därför att de respekteras av allt Sveriges folk. Efter julhelgen följa en måndag, en tisdag och en onsdag. Så kommer nyårsdagen. I många fall blir det inte något arbete på de där tre dagarna eller två och en halv dagarna mellan jul och nyår. Nyårsdagen 1953 kommer på en torsdag, efter nyårsdagen följer en fredag och en lördag — en och en halv arbetsdag — så kommer en söndag, så kommer en måndag — en arbetsdag — och därpå trettondagen, en enligt min mening absolut onödig helgdag i detta sammanhang. Man har haft mer än tillräckligt av de helgdagar, som redan ha föregått trettondagen. Det har blivit tillräckligt stora hål, tillräckligt stor brist i avlöningspåsarna redan genom detta. Jag vill minnas Heidenstam säger i någon av sina Tivedensånger, att »vilodagen är fri och stjälv av honom en slant ur pungen». Alla vilodagar som infalla mitt i veckan stjåla en slant ur pungen för dem som äro avlönade för timme eller dag eller som ha ackordsarbete. Det blir för mycket av dessa stölder ur pungen — det tror jag alla löntagare utom till äventyrs de månadsavlönade kunna vara villiga att intyga.

Jag skulle alltså tro, att det samman-

faller med löntagarnas uppfattning i största allmänhet, att en sådan dag som trettondagen kan avskaffas som särskild helgdag. Varför skulle den inte kunna avskaffas? Jag respekterar herr Sten, jag respekterar även herr Lundqvist och deras vördnad för de religiösa uppfattningarna och anordningarna, men jag tror det är en överdimensionerad vördnad, när det gäller trettondagen. De flesta löntagare i detta land ha knappast en aning om varför man firar trettondagen. Det är kanske förolämpande mot denna församling, men jag säger ändå, att kanske flertalet även av de mångkunniga herrar och damer, som här äro församlade, icke skulle ha kunnat på rak arm säga vad trettondagen symboliserar för något, om inte herr Elowsson hade gjort en liten historik, varav man fick veta det. Man behöver alltså inte ha så stor respekt för den helgdagen ens ur religiös synpunkt. Jag är ganska obevandrad i de religiösa formerna, men jag föreställer mig, att om det nu finns en massa folk här i landet, som vill fira trettondagen, så är det möjligt för kyrkan och de religiösa samfundet i övrigt att överflytta trettondagens predikotext till låt oss säga söndagen före eller söndagen efter. Jag tror att den kan lämpa sig lika bra till religiös uppbyggelse för det.

Ungefär detsamma skulle kunna sägas om Kristi himmelfärdsdag utom att folk icke äro okunniga om varför den firas. ty det framgår ju redan av namnet, men den stjal också en slant ur pungen alldeles i onödan, och även den dagen skulle kunna flyttas över till en vanlig söndag.

Jag skall slutligen säga några ord med anledning av herr Stens anförande. Herr Sten ansåg, att nu var målet nått, nu var ingenting mer att göra på detta område. Om vi skulle vara så konservativa, alla och i alla avscenden, att vi förklarade när vi ha nått ett mål, att nu finnes ingenting vidare att göra, nu kan man inte komma längre, skulle det ju betyda, att utvecklingen skulle stanna, när man hade nått ett mål. Det skulle betyda, att den konservativa engelsman-

Om vissa helgdagars firande på söndag.
nen hade rätt, som sade, när ångmaskinen var uppfunnen, att nu kunde tekniken inte komma längre; där måste den stanna. Så är det med utvecklingen också i övrigt. Slår man fast, att man icke kan göra en ny målsättning, när man nått ett förut uppställt mål, då tillhör man de konservativas skara; då vill man inte komma längre.

Herr Sten rådde oss också att lugna oss. Jag tror nog, att om vi få en utredning, så få vi tillräcklig tid att lugna oss: ett år eller två, kanske tre. Han förklarade också, att reservanternas väg är oframkomlig. Varför skulle den vara oframkomlig? Den är så framkomlig, att riksdagen i dag skulle kunna hemställa till regeringen att vidtaga åtgärder för att avskaffa dessa helgdagar. Varför skulle det då vara en oframkomlig väg att utreda frågan om att vidtaga nya reformer på detta område, där reformer äro i så utomordentligt hög grad påkallade?

Herr talman! Jag ber att med dessa ord få yrka bifall till reservationen.

Herr LUNDQVIST: Herr talman! Efter herr Stens ingående anförande skall jag fatta mig mycket kort. Jag anser för övrigt inte att denna plats är den lämpligaste för en utläggning av denna frågas rent religiösa betydelse. Jag missänker, att meningarna där gå så isär, att det inte går att uppnå samförstånd på den punkten.

Man säger, att det finns onödigt många helgdagar. Jag bara konstaterar att den uppfattningen får stå för de herrars räkning, som ha uttryckt den. Jag konstaterar samtidigt, att det på ledande kyrkligt håll och inom stora kretsar av kyrkligt intresserade personer finns en diametralt motsatt uppfattning — det kan man inte komma förbi.

Till herr Wistrand vill jag säga, att det skall bli mycket intressant att läsa hans anförande. I den mån jag uppfattade vad han sade fick jag ett bestämt intryck av att man knappast kunde hålla ett starkare anförande till stöd för bibehållande av de helgdagar som vi ha

Om vissa helgdagars firande på söndag.

för att därigenom ge större möjlighet åt kyrkan att fylla sin uppgift på ett effektivare sätt än den lyckats göra hittills. Att man kan vinna någon framgång i detta avseende genom att skära bort en del helgdagar tror jag inte på.

Här har pekats på motsatsen mellan förfaringsättet i kyrkomötet och i riksdagen, och herr Sten har framhållit, att kyrkomötet har visat en hänsyn till riksdagens önskemål, som jag tycker att riksdagen borde kvittera med något större hänsyn än att samma dag som man inhöstar resultatet av sin förra framställning komma med ytterligare krav.

Huruvida det är större eller mindre samling i kyrkorna, herr Wistrand, på trettondagen och Kristi himmelfärdsdag än andra dagar, skulle jag vilja råda herr Wistrand att själv undersöka. Jag kan bara säga, att det i många delar av vårt land är ett faktum, att det är betydligt mera folk i kyrkan de där två dagarna. Hur det är i Stockholms stad vet jag inte; jag tillbringar som regel inte mina söndagar i någon stockholmskyrka.

Till herr De Geer vill jag endast säga, att när jag talade om mera allvarliga uttalanden och mindre allvarliga, var det riktat gentemot reservanterna. Jag tror att herr De Geer vill ge mig rätt i att om man kommer med ett yrkande om att få en sådan här genomgripande reform utredd, så borde man väl åtminstone ha ett enda ords motivering för yrkandet. Det var det jag efterlyste. När jag inte kunde finna att så var fallet, vågade jag påståendet, att reservanterna sakna den allvarliga vilja att komma till rätta med frågan som finnes hos utskottsmajoriteten.

Ett enda ord till! Det gladdde mig mycket, att herr De Geer satte så stort värde på vad stiftsledningen i Göteborgs stift har sagt. Det skulle glädja mig ännu mera, om herr De Geer också i fortsättningen ville göra det. Nu måste jag emellertid göra honom litet ledsen. Jag skulle nämligen vilja efterlysa vad för papper herr De Geer har på att Göteborgs stiftsledning har tillstyrkt,

att både trettondagen och Kristi himmelfärdsdag slopas som fristående helgdagar. Jag skall inte säga mera än att jag här har framför mig i tryck yttrandet till helgdagssakkunniga i frågan, under det deras arbete pågick. Där står i varje fall följande referat: »Domkapitlet i Göteborg framhåller, att någon förändring av trettondagen icke bör ifrågakomma, ej heller av annandag pingst och ännu mindre av Kristi himmelfärdsdag.» Jag har sedan, eftersom jag fick vänta så länge på ordet, haft tillfälle att få hit det yttrande som stiftsledningen avgav över det färdiga sakkunnighetänkandet, och jag har måst konstatera, att inte heller detta stämmer med herr De Geers uttalande. Där står, att man vidhåller den uppfattning i frågan som man tidigare har framfört till de sakkunniga.

Jag vidhåller också mitt yrkande, herr talman.

Herr DE GEER (kort genmäle): Herr talman! Gentemot herr Lundqvist vill jag framhålla, att när jag talade om Göteborgs domkapitel, berörde jag endast trettondagen, för vars avskaffande man skulle ha uttalat sympatier. Mina källor därvidlag äro två ärade ledamöter i denna kammare som jämväl äro ledamöter i Göteborgs domkapitel.

Medan jag har ordet för replik, skall jag också vända mig till herr Sten. Han talade som gammal skogskörare om att skogsarbetarna inte ha något ont i sinnet mot trettondagen. Det har jag icke gjort gällande, utan att de såsom praktiska män av erfarenheten kommit underfund med att det inte lönar sig att börja arbeta förrän efter trettondagen, ty det är inte någon idé att lasta fororna och fara ut långt i skogen för att sedan ligga sysslösa en dag.

För att avskräcka kammaren från att följa reservanterna skisserar herr Sten upp en hypotetisk situation, där de kyrkliga och världsliga myndigheterna icke kunna enas och man får en profan och en kyrklig kalender. Den situationen ha vi aldrig tänkt oss, och jag tror inte att man avskräcker kamrarna från att rösta

för reservationen genom att måla på vägen så som herr Sten gjort — snarare tvärtom.

Herr NORMAN: Herr talman! Jag har begärt ordet inte bara därför att jag har haft förtroendet att leda utskottets förhandlingar, när detta ärende har diskuterats i andra lagutskottet, utan också därför att jag har haft behov av att göra en mera personlig deklARATION.

Jag har nämligen ett föregående i detta spörsmål. Själv har jag vandrat på de, såsom många tycka, vilsna vägar som reservanterna och herr De Geer nu vandrar. Jag har en gång i andra lagutskottet framfört en reservation till stöd för en motion av herr De Geer, som just gick ut på att man skulle söka komma fram till sådana åtgärder, att man undgick denna splittring av arbetsveckorna. Jag har fortfarande den meningen att det skulle vara lämpligt. Men när jag i andra lagutskottet har bedömt detta spörsmål och blivit påmind om mitt föregående, har det i alla fall legat mycket enkelt till för mig. Här har riksdagen begärt en utredning om en kalenderreform. Frågan har behandlats på vanligt sätt med remisser o. s. v. och till slut även av kyrkomötet. Reformen är nu i hamn. Det har inte skett utan gnissel, men det har skett under stor enighet. För mig är det fullkomligt främmande att medverka till att riva upp en strid om de här spörsmålen nu omedelbart efter det att reformen är i hamn. Det är det enda, men mycket bärande skälet för mig, när jag har intagit den ståndpunkt som kommer till synes i utskottets utlåtande, som jag yrkar bifall till.

Herr ELOWSSON, NILS: Herr talman! Det har redan sagts så mycket i denna sak att jag inte behöver förlänga debatten. Men både herr Lundqvist och herr Sten ha tagit i så hårt, att man knappast skulle tro att de bekänna sig till en lära som sätter så stort värde på saktmodigheten, vilket de nu i alla fall göra.

3 Första kammarens protokoll 1952. Nr 5.

Om vissa helgdagars firande på söndag.

Beträffande herr Lundqvists första anförande kan jag inte annat än tycka att det är rätt underligt, att en protestant kan tala så ivrigt för ett katolskt kyrkbruk som herr Lundqvist gjorde. Det är ju här fråga om sedvänjor som vi ha släpat med oss från den katolska tiden eller lagt oss till med senare efter katolskt mönster. Jag tycker, att detta inte skulle kunna få sinnena att glöda så intensivt som faktiskt skett i denna debatt — det är det inte värt. Herrarna böra ju komma ihåg, att reservationen icke innebär någon utmaning mot de religiösa känslorna, ty när man inte går längre än att man menar att det bör kunna gå att flytta över helgdagarna till söndagar, kan det väl inte stöta några religiösa känslor eller någon religiös uppfattning. Jag tycker att det skulle vara så mycket lättare att gå med på det som herrar Lundqvist och Sten så gärna tala om, nämligen att man skall lägga i dagen en god vilja. Vi reservanter ha otvivelaktigt gjort det, när vi inte ha yrkat på att man utan vidare skall slopa dessa helgdagar, utan i stället föreslagit att man skall förlägga dem till söndagar. Vill man på herr Lundqvists och herr Stens håll ådagalägga samma goda vilja när det gäller att ta vara på den arbetstid och därmed den arbetsinkomst som går förlorad genom dessa dagar, tror jag att man skulle kunna lösa denna sak lika enkelt som man har löst den sak som vi ha beslutat om i dag. Jag kan tillägga att en kammarledamot kom till mig och frågade: »Om vi gå med på reservationen, innebär väl inte detta, att det andra förslaget inte går igenom?» Fastän det måste anses vara överloppsgärning, vill jag ändå för undvikande av missförstånd påpeka, att dessa två frågor inte ha med varandra att göra.

När man sedan talar om, såsom framför allt herr Lundqvist gjorde, att dessa helgdagar ha så särskilt stor betydelse för kyrkbruket, är det väl ändå en överdrift. Alla vi som känna förhållandena i vårt land äro nämligen på det klara med att besökarantalet i kyrkorna avtar efter julen. Av kyrkolagsutskot-

Om vissa helgdagars firande på söndag.

tets uttalande finna vi också, att dess ängslan för att förlägga den extra helgdagen på hösten till en lördag var motiverad just med att, när det kom två helgdagar i följd, besökarantalet på den sista dagen blev ringa. Men man får väl gå ut ifrån att med en extra helgdag mitt i veckan kommer resultatet att bli detsamma i fortsättningen som hittills. Jag föreställer mig därför, att det inte har något att betyda hur man förfar.

Sedan har det från flera olika håll framhållits — senast var det utskottets ärade ordförande — att när man nu hade kommit fram till ett resultat, i det att riksdagen fått sin mening igenom och kyrkomötet ställt sig förstående, skulle man icke omedelbart riva upp en strid kring denna sak. Jag anser inte, att det behöver bli någon strid om det här, ty det som man vill högtidlighålla genom helgdagarna kan man fira på en söndag lika väl som på en annan veckodag. Det behöver enligt min mening inte bli mera strid om dessa ting än det har varit om den förändring av helgdagarna, som vi ha beslutat i dag. Herr Uhlén har redan bemött herr Stens argument att vi inte skola riva upp en ny strid, när vi nu fattat vårt beslut, och den saken behöver jag därför inte säga någonting om.

Däremot nämnde herr Sten, att vi borde lugna oss ett tag. Jag vet inte om man får fatta detta på det sättet, att om bara de kyrkligt sinnade få fem eller tio års betänketid, så skulle de där efter vara mera hågade att gå med på denna reform. Men har man den inställningen, får man fråga sig: Varför kan man inte ha den inställningen redan i dag? Det tycker jag vore rätt naturligt.

Vidare räknade herr Sten upp en hel del reformer som antingen redan hade genomförts eller voro under utredning. Som kammarens ledamöter helt säkert märkte var detta emellertid ingenting annat än vad man kan kalla utanverk till det kyrkliga bruket. Om man skall göra propaganda för den kristna tanken tror jag inte att dess läge i dag är sådant att man i första hand har att tänka på dessa utanverk, utan jag tror att

kyrkan har mycket allvarligare saker att tänka på och att det är just dessa saker som ha lett till att vi i dag måste konstatera, att besökarantalet i kyrkorna är så ringa som det är.

Herr Lundqvist gjorde det mycket anmärkningsvärda uttalandet, att första kammaren näppeligen är ett riktigt forum för behandling av religiösa spörsmål. Var det verkligen herr Lundqvists mening? I så fall förvånar det mig i allra högsta grad. Riksdagen är ju ändock ett forum för behandling av det svenska folkets angelägenheter, och jag håller mycket styvt på att staten icke skall avsvärja sig sitt inflytande på det svenska folkets religiösa behov, dess moraliska fostran, över huvud taget detta som sammanhänger med att skapa en god medborgare. Därför anser jag att även religionen och dess behandling i allra högsta grad hör till de frågor som riksdagen skall ägna sig åt. Följaktligen kan jag inte ansluta mig till den uppfattning som herr Lundqvist här gav uttryck åt.

Herr Lundqvist gjorde också gällande att kyrkan skulle kunna fylla sin uppgift bättre, om helgdagarna bibehölles. För detta har herr Lundqvist varken i sitt första eller i sitt andra anförande givit något som helst belägg. Det enda skäl för dessa helgdagars bibehållande som herr Lundqvist har framhållit är, att det finns en så stor mängd kyrkligt intresserade i vårt land, som önska att dessa helgdagar skola bibehållas. Det är klart, att man inte skall bortse från traditionen. Man skall inte heller i onödan stöta folks religiösa känslor. Det är jag den allra första att erkänna, men enbart detta kan väl ändå inte vara ett tillräckligt starkt skäl för att avstå från en reform som man ur så många andra synpunkter måste anse vara ovanligt förnuftig.

Vidare säges att man skall ha särskild hänsyn till det tillmötesgående som kyrkomötet har visat i detta fall, och jag tycker att vi naturligtvis skola skänka det vår uppskattning, men när herr Sten gör gällande att det väl inte är sannolikt att kyrkomötet ytterligare en gång

inom den närmaste framtiden skulle vara sinnat att inta en lika välvillig hållning om denna sak skulle föras fram på nytt, får man väl ändå lov att erinra om att kyrkomötets ställning i svenskt administrativt liv inte är så alldeles självklar att man kan gå ut från att kyrkomötet under alla tider och alla förhållanden skall bibehållas. Det kan ju tänkas att det blir fråga om en reform även på detta område.

Herr STEN (kort genmäle): Beträffande vad som sist yttrades och som jag har väntat att få höra, vill jag erinra om att riksdagen fullständigt enhälligt, såvitt jag vill minnas, för några år sedan beslutat om en ny kyrkomötesordning. Den genomfördes på förslag bland annat av den av kammarens socialdemokrater högt aktade partivänner Axel Lindqvist i Halmstad. Denna nya ordning, som avsåg att ge kyrkomötet en bredare demokratisk grundval är som sagt så ny, att den endast har blivit provad en gång. Därför är det inte riktigt att ifrågasätta kyrkomötets existens eller dess kompetens på detta område. Jag har efter mitt anförande kontrollerat att det icke från något håll har ifrågasatts att ärenden av denna art, alltså beträffande kalendern, skulle undandras kyrkomötets medverkan. Alltså kvarstår vad jag har vittnat om i mitt anförande här och gentemot vad herrar Uhlén och Elowsson sedan ha sagt, att den väg, som reservanterna ha anvisat, är oframkomlig. Det är icke tänkbart att man efter så kort tid skulle kunna återvända till denna angelägenhet.

Jag känner mig inte skyldig att rikta något genmäle till herr Wistrand, då jag inte har brustit i någonting som kan ha med debatten här i kammaren att skaffa. Det är ju alltid svårt att vara saklig utan att vara personlig, därför att i regel sitter det en person på varje sak i en diskussion. Herr Wistrand gjorde ju sitt bästa för att genom sitt tillmäle mot mig underminera de upplysningar som jag ansåg mig skyldig att ge kammaren före beslutet i denna fråga.

Om vissa helgdagars firande på söndag.

Beträffande min egen roll både i kyrkomötet och i kammaren vill jag i stället för den beteckning som herr Wistrand använde erinra om vad den gamle hällningen Adolf Petter von Möller en gång uttalade här i kammaren. Han sade: »Jag som tillhör de oansenligaste i denna kammare.» Jag avser ingalunda att på herr Wistrand tillämpa fortsättningen, vilken, som herr Wistrand vet, löd: »vilket som herr talmannen vet inte vill säga så litet.»

Herr MOGÅRD: Herr talman! I olikhet med herr De Geer äger jag inga järnbruk och kan följaktligen inte heller bedöma behovet av att ytterligare lägga en dag till det produktiva arbetet där. När jag hör hans mycket radikala förslag till beskärningar av vår helgkalender fruktar jag emellertid att han nog i hög grad, som oftast teknokrater göra, på detta område förbisett faktorer som man aldrig kan komma förbi. Det kan mycket väl gå för sig att inskränka helgdagarnas antal, det vet jag visst, men är man alldeles säker på att detta kommer att medföra en utökning av själva arbetsdagarna inom industrien? Kanske blir det likadant som då en lantman någon gång på 1800-talet föreslog en sådan kalenderreform att fruntimmersveckan skulle förläggas till hösten så att jordbruket inte blev så besvärat av regnväder under den bästa delen av skördetiden. Jag fruktar att det kan gå på samma sätt om man alltför drakoniskt beskär våra helgdagar.

Gentemot herrar Lundqvist och Sten vill jag bara säga, att jag inte heller har tillhört kyrkomötet, och jag representerar rakt inte någon kyrklig opinion, vad nu det är för någonting. Jag är en mycket vanlig människa även i denna fråga. När jag hör deras synnerligen patetiska inlägg i denna debatt förefaller det mig som om de kanske ordade alltför mycket. Frågan är dock inte så märkvärdig och stor, om vi skola ha en eller annan helgdag mer eller mindre i vår kalender. Den frågan är inte stor ur religiös synpunkt, ty det är alldeles riktigt som herr Wistrand sade, att det är

Om vissa helgdagars firande på söndag.

mycket viktigare att man kan bedriva sin religion på det sätt som är anda och sanning än att man bara har den upptagen som en dag i almanackan. Jag vill till herr Wistrands hjälp när han en gång har att utkämpa sin kamp inom det högeligen kyrkliga parti som han tillhör bara ge honom ett litet bibelspråk på vägen. Jag hämtar det ur Pauli brev till kolosserna, andra kapitlet 16 versen, där den mycket stränge aposteln säger: »Låten därför ingen döma eder i fråga om mat och dryck eller angående högtid eller nymånad eller sabbat. Sådant är allenast en skuggbild.» Sabbaten är gjord för människornas skull och inte människorna för sabbatens. Det har en ännu högre religiös auktoritet än aposteln Paulus förkunnat.

Vidare vill jag erinra om att det har skett betydande förändringar i vår kalender även under tider, då det religiösa och kyrkliga intresset var vida större i vårt land än nu. Man har tidigare firat kyndelmässodagen på en särskild veckodag, man har firat Mikaelidagen på en särskild veckodag och man har också firat Alla helgons dag på en särskild veckodag och allt det har man redan tidigare tagit bort. Ja, Alla helgons dag skola vi ju nu på sätt och vis få igen, då man förlägger hösthelgen till en lördag som skall kallas Alla helgons dag. Man har företagit dessa tidigare ändringar därför att man har funnit att det har gått för sig och att det har varit nödvändigt att vidta dem.

När jag dock inte kan acceptera reservanternas ståndpunktstagande i denna fråga beror det först därpå att jag tycker att det är alldeles onödigt att dessa föreslå även borttagande av Kristi himmelfärdsdag. Den är dock i kyrkans liv och i kyrkoårets rytm en mycket betydelsefull dag. Det är fyrtio dagar efter uppståndelsens påsk, som man firar denna himmelfärdens högtid. Det är fram på våren, det är en vacker tid och en vacker dag, och våra folkrörelser ha också anknutit sina högtider till denna dag. Jag har inte riktigt samma känsla för trettondagen. Det är onekli-

gen en väl lång rad av söndagar och helgdagar kring julen, och man märker ju tydligt i våra kyrkor att menigheten så småningom blir trött på detta myckna gudstjänstfirande och att besökarantalet därför sjunker.

Jag vill också tillägga, att ett skäl för att ta bort trettondagen är, att den firas ingenstans i den protestantiska världen mer än i Sverige. Både i det protestantiska Tyskland, i Danmark och i Norge firas trettondagen alls inte. Däremot firas Kristi himmelfärdsdag i dessa länder, varför den är så att säga en allmänprotestantisk och allmänkristlig högtidsdag.

När jag dock inte ens kan gå med på borttagande av trettondagen sker detta egentligen av praktiska grunder. Jag tror att man mycket väl kan besluta att ta bort den, men jag tror inte att det går att få bort den i verkligheten. Det har dock gått in i folkmedvetandet, att trettondagen hör till julfirandet. Med den starka ställning som arbetarparten nu Gud ske lov har i vårt förhandlingsliv och när det gäller arbetsvilkorens utformning är jag övertygad om att det bleve en död bokstav, om vi beslöte avskaffa trettondagen.

Vidare finns det ett argument, som jag tycker är mycket betydelsefullt, och det var det mest värdefulla i vad herr Sten yttrade. Man har nu äntligen fått en överenskommelse till stånd mellan parter som man annars har mycket svårt att få att ena sig om en förändring av ett kyrklig bruk eller en religiös sedvänja. När nu både kyrkomötet, Kungl. Maj:t och alla hörda religiösa och kyrkliga parter gått med på den begränsade förändring som skett, tycker jag man skall ta emot det. Om man sedan skall fortsätta, bör det ske i en avlägsen framtid och då bara i överensstämmelse med vad som tidigare skett, men jag tror icke det vore klokt att just nu gå vidare ens i form av ett enkelt och oskyldigt utredningsyrkande, som ju reservationen egentligen innebär.

Därför anser jag, att jag bör ansluta mig till vad utskottet här har föreslagit.

Om vissa helgdagars firande på söndag.

Herr NORDENSON: Herr talman! Jag skulle vilja anknyta till vad herr Wistrand och herr De Geer ha framhållit om betydelsen av en omläggning av kalendern ur arbetssynpunkt. Jag tror att det verkligen är en ganska viktig sak, som man inte får alldeles bortse från. Trettondagen och Kristi himmelfärdsdag stycka sönder arbetsveckan på ett betänkligt sätt, som i hög grad stör verksamheten och sänker vår produktionsförmåga. Med hänsyn till de reformer vi infört här i landet med begränsning av arbetstiden och särskilt införande av treveckorssemester tror jag det är viktigt att se till, att vi få ett så effektivt utnyttjande av tiden i övrigt som möjligt. Jag tror inte man kommer ifrån detta problem utan att man förr eller senare måste ta bort vissa av de nuvarande helgdagarna. De medföra en så pass allvarlig sänkning av vår produktionsförmåga, att vi måste ta saken under övervägande. Vi måste komma ihåg, att på grund av den ständigt dyrare arbetskraften införs dyra rationaliseringar. Ju kostsammare produktionsapparaten är, desto mera angeläget är det att rationellt utnyttja den, och då kan inte detta problem i längden avvisas.

De invändningar som från religiösa synpunkter ha rests mot att gå ännu längre ha här belysts från olika håll. Jag skulle vilja framhålla att man i detta sammanhang får betänka, att valet av helgdagar rätt mycket har berott på tillfälligheter. Jag tänker på hur olika det är i olika länder och på hur pass olika vikt man fäster vid olika helgdagar. Det har redan framhållits att vi ha helgdagar här i Sverige som inte ha någon motsvarighet exempelvis i Danmark och tvärtom. Det är ju en känd sak, att många svenskar på Marie bebådelsedag fara över och ha trevligt i Köpenhamn, under det att på »Bededagen», då det är helgdag i Danmark men inte i Sverige, det är mycket gouterat bland danskar att fara över till Sverige. Men jag vill gå längre och säga, att värderingen av helgdagarna visat sig vara ganska olika även ur religiösa synpunkter. Herr

Mogård har redan här antytt detta, och jag själv fick en belysning av den saken som frapperade mig mycket. Denna fråga om en kalenderreform har ju diskuterats länge. Den har framförts från arbetsgivarhåll, och jag var med en gång då denna sak på 20-talet diskuterades i Sigtuna vid ett möte mellan arbetsgivare och religiöst intresserade personer. Bland de närvarande var även ärkebiskop Söderblom, och han kastade sig med liv och själ in i debatten. Det var intressant att höra honom understryka att man kanske inte kunde avvisa vissa önskemål, men han värderade helgdagarna synnerligen olika. För sin del — jag minns att jag särskilt noterade detta — ansåg han att man möjligen kunde slopa Marie bebådelsedag. Han var betydligt mera betänksam när det gällde trettondagen och även Kristi himmelfärdsdag. Han gjorde också ett ganska intressant påpekande om hur olika man ser på långfredagen i olika kristna samhällen. För alla kristna kyrkor bör det vara en ytterst betydelsefull dag, men det föreföll som ärkebiskop Söderblom för sin del inte ansåg det vara alldeles oeftergivligt att denna dag skulle vara en helgdag. Han pekade på att långfredagen i många katolska länder icke är helgdag. Jag fick själv ett slående bevis på den saken, när jag en gång reste i de strängt katolska delarna av Belgien. Jag vill minnas att det var i Brügge. Vi ville besöka kyrkan på långfredag. Vi konstaterade att långfredagen var en arbetsdag, och fann, att det utanför kyrkan rådde ett livligt marknadsliv, men, mina herrar, hör och häpna: kyrkan var stängd den dagen! I vårt land ha vi svårt att tänka oss att kyrkorna skulle vara stängda på långfredagen.

Med detta har jag velat antyda att frågan om förläggandet av de kyrkliga helgdagarna och om deras firande har lösts ganska olika i skilda länder. Naturligtvis bör man respektera traditionen i varje land, men jag tror inte att vi ha anledning att känna oss i alltför hög grad bundna av bruket i dessa fall. Jag delar den uppfattning som herr Mogård givit

Om vissa helgdagars firande på söndag.

uttryck åt, nämligen att dessa frågor inte äro utslagsgivande för det religiösa livet i djupare mening.

Jag tror sålunda att vi ha anledning att betrakta den här saken såsom ett organisatoriskt problem. Vi måste ta hänsyn till olika krav, och jag tror att de praktiska kraven böra tillskrivas en stor betydelse. Härvid gäller det bara att gå fram så, att man icke alltför mycket kommer i konflikt med känslöskälen. Vi ha emellertid nu tagit ett steg framåt. För min del skulle jag inte ha någonting emot att man gick vidare och begärde en fortsatt utredning, ty jag tror att problemet är viktigt och behöver belysas ytterligare. Men när frågan nu ligger så till att ett sådant beslut på många håll skulle uppfattas såsom stötande för de religiösa känslorna, är jag mest benägen att förorda att vi vila på hanen. Jag tror att vi göra klokt i att stanna vid det förslag som här framlagts av utskottet, och jag kommer att rösta för det. Men jag vill i detta sammanhang uttryckligen ha uttalat att jag icke tror att vi — allra minst på lång sikt och knappast ens på kort sikt — kunna bortse från de praktiska krav som ligga bakom detta yrkande. Jag tror att om man tar saken lugnt och sansat, skall man finna att man mycket väl kan gå vidare utan att i djupare mening skada de religiösa intressena i vårt land.

Jag vill sålunda, när jag nu röstar för utskottets förslag, uttryckligen ha sagt ifrån att denna fråga kommer tillbaka och att den bör komma tillbaka inom en icke alltför avlägsen framtid.

Herr EWERLÖF: Herr talman! Även jag hör till dem som anse att det icke är anledning att överdriva skillnaden mellan de olika ståndpunkter som här föreligga. Jag har all respekt för de skäl, som ha förestavat reservationen, och jag föreställer mig inte ett ögonblick att man bör betrakta reservanternas framstöt såsom något slags antikyrklig åtgärd. Men det oaktat kommer jag för min del att biträda utskottets utlåtande, som jag anser vara väl avvägt.

Jag vill endast i korthet erinra om vad som har framhållits här från så många olika håll, nämligen att vi röra oss på ett utomordentligt ömtåligt område med djup förankring i både religiös och profan tradition. Här gäller det om någonsin att man bör skynda långsamt. Jag tycker i likhet med utskottets ärade ordförande att det är mycket opsykologiskt att anhängiggöra frågan om att gå vidare på denna väg i samband med att man har möjligheter att besluta en förändring, som under många år har förberetts och nu presenteras riksdagen i en tämligen enhällig form. Jag tycker att det vore synd, om man nu genom att bifalla reservationen skulle stryka ett streck över den enighet som har fått prägla hela ärendets behandling ända till dess framläggande på riksdagens bord och som gör att man här kan fatta ett beslut med all möjlig tillfredsställelse.

Jag ber för min del, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I herr Ewerlöfs yttrande instämde herr *andre vice talmannen* samt herrar *Domö* och *Hjalmar Nilsson*.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på godkännande av den av herr Nils Elowsson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övertvägande ja besvarad.

Herr *Elowsson, Nils*, begärde voting, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den av herr Nils Elowsson m. fl. vid utlåtandet av-givna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Elowsson, Nils*, begärde rösträkning, verkställdes nu voting medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 67;
Nej — 44.

Därjämte hade 10 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 2, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, såvitt propositionen avser jordbruksärenden;

nr 3, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse i vissa fall från betalningsskyldighet till kronan; och

nr 4, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse från återbetalning av statsbidrag, som utbetalats till Rotasjöns torrlägningsföretag av år 1937 i Kronobergs län, m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Anmäldes att till kammaren överlämnats Kungl. Maj:ts skrivelse nr 45, angående val av ombud jämte suppleanter i Europarådets rådgivande församling.

Den kungl. skrivelsen blev nu föredragen och lagd på bordet.

Om vissa helgdagars firande på söndag.

Upplästes och lades till handlingarna följande från justitiedepartementet ankomna

Protokoll, hållet inför statsrådet och chefen för justitiedepartementet den 13 februari 1952.

Till justitiedepartementet hade den 12 februari 1952 från länsstyrelsen i Kristianstads län inkommit fullmakt för William Ohlsson, Gladsax, vilken vid ny röstsammanräkning blivit utsedd såsom ledamot av riksdagens första kammare i stället för avgången ledamot av samma kammare.

Vid granskning av fullmakten, som företogs inför chefen för justitiedepartementet samt vidare av vederbörande fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, framställdes mot fullmakten icke någon anmärkning.

Protokoll över vad sålunda förekommit skulle jämte den granskade fullmakten överlämnas till första kammaren.

I ämbetet:
Oskar Adelson.

Här skulle antecknas, att herr Ohlsson, William, utsetts att inträda såsom ledamot av kammaren i stället för herr Rosenberg, vilken avlidit.

Herr talmannen yttrade, att han efter samråd med andra kammarens talman finge föreslå, att första kammaren ville besluta att vid sammanträde onsdagen den 27 innevarande månad företaga val av valmän jämte suppleanter för utseende av riksdagens justitieombudsman och riksdagens militieombudsman samt deras ställföreträdare.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 5.19 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.